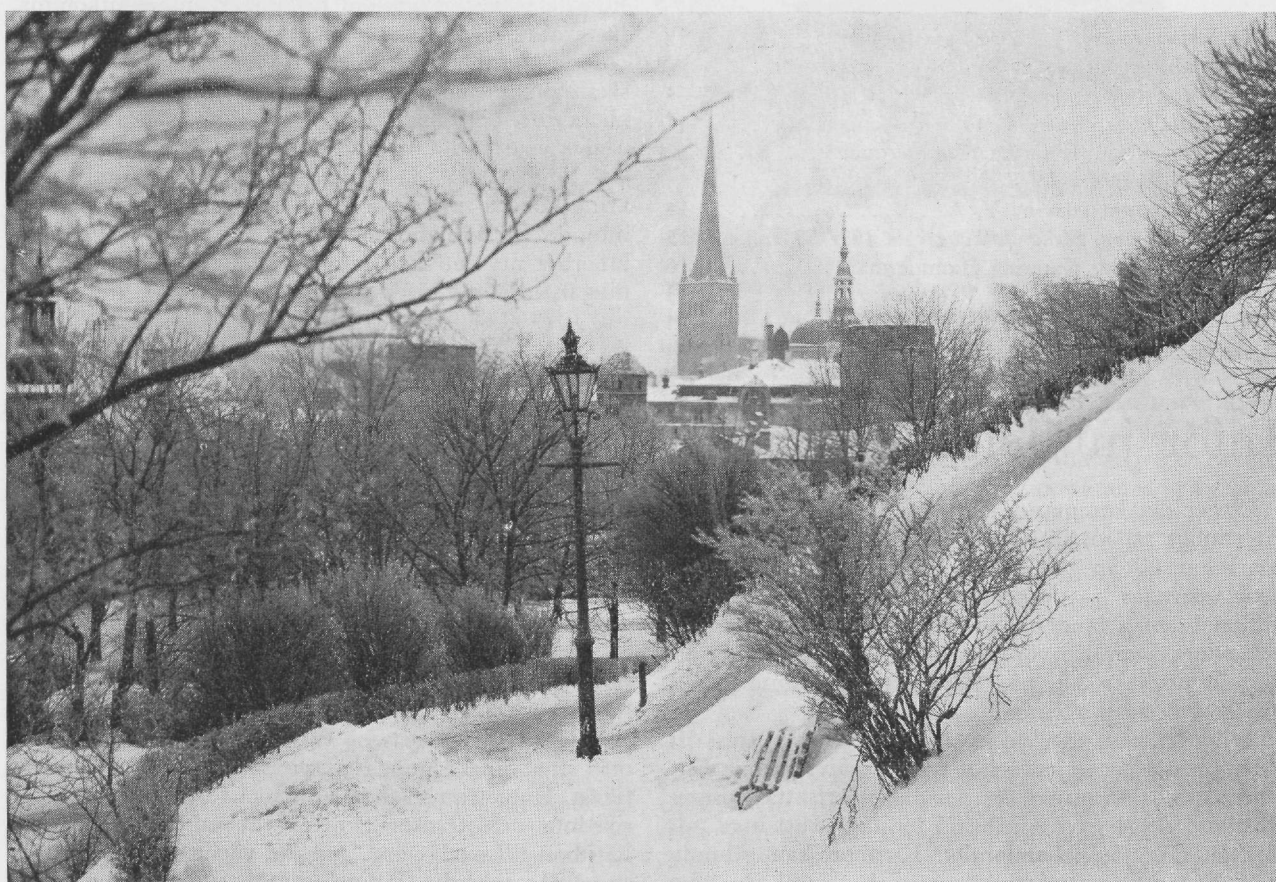

KUSTBON

Nr 4 Årgång 24

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Dec. 1967

Reval

Foto: K. Akel

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner

Ansvarig utgivare och redaktör: *Elmar Nyman*

Redaktionssekreterare: *Lars Broman*

Red. och exp. Eknäsvägen 2, Stockholm K

Kustbons postgiro: 1972 07. Tel. 56 16 37

Utkommer 1967 med fyra nummer

Prenumerationspris 1967 14 kr

Annonpris: 1/1 200: —, 1/2 115: —, 1/4 60: —
1/8 35: —

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr
Dödsannonser 50 kr.

Stockholm 1967. Bröderna Lagerström AB

Innehåll

<i>Inför jubileumsåret 1968</i> av Elmar Nyman	2
<i>Spår i snön</i> av Alexander Samberg	3, 4
<i>1930-talets estnifieringspolitik</i> av Fridolf Isberg	5—7
<i>Bland Estlands svenskar</i> av Otto Andersson	8—13
<i>Julhälgana fjårr</i> av Katarina Hammerman	13
<i>En lyckad Runöträff</i> av E. N.	14
<i>S.O.V.:s höstsamkväm</i> av V. A.	14
<i>Upplysningar ang. Birkas folkhögskola 1937/38</i>	15
<i>Mitt spårreläiv</i> av Katarina Hammerman	16
<i>Svio-Estonica 1967</i> . Rec. av V. Aman	17—18
<i>Familjenytt</i>	18—23
<i>Stjärngossar</i> . Dikt av Erik Axel Karlfeldt	24

Inför jubileumsåret 1968

Under det kommande året har vi större anledning än vanligt att se tillbaka och summera. Den 24 februari har 50 år gått sedan Estlands självständighet proklamerades — proklamationen var ställd till *alla* nationaliteter i landet. Vi kan vara förvissade om att estländare överallt i världen, där de har möjlighet att fritt få uttrycka sig, på ett värdigt sätt kommer att hugfästa detta jubileum.

Årsbarn med republiken Estland är vår tidskrift Kustbon. De som gjorde slut på det självständiga Estland satte också punkt för Kustbons fortsatta existens i Estland. 1944 gavs emellertid möjlighet att utge tidskriften i det nya hemlandet. Kustbon kan sålunda 1968 fira ett femtioårsjubileum och därtill sin 25:e årgång i Sverige.

Men 1968 markerar också att en stor del av oss varit ett kvarts sekel i Sverige. De som 1943 lämnade sina boplatser var i allmänhet unga män som i bräckliga farkoster sökte sig till en ny existens på andra sidan Östersjön. De flydde från den nazistiska över-

makten — något att begrunda för dem som velat stämpla alla baltiska flyktingar som fascister!

S.O.V. och Kustbon vill naturligtvis efter förmåga celebrera 1968 års jubileer. Sålunda hoppas vi kunna erbjuda ett rikt program vid hembygdsgdagen i Saltsjöbaden den 11 augusti. Bl.a. har vi tänkt arrangera en retrospektiv utställning. Ett jubileumsnummer av Kustbon — Estlands svenskar 25 år i Sverige — planeras också. Ett sådant bör helst ha vanligt bokformat och kommer att kräva inte bara stora personliga insatser utan också materiella resurser. Prenumerationsavgiften för 1968 har med hänsyn härtill satts till 24 kronor. Højningen kan tyckas stor, men det är föga troligt att den nya avgiften kan täcka de beräknade merkostnaderna.

Serien Bygdens ansikte kommer också att fullbordas under 1968. Det sista avsnittet — en utförlig skildring av Revals svenskar i ord och bild — är avsett att tryckas i första numret för nästa år. Där kommer också en kort introduktion till hela serien att lämnas, likaså ett register. Därmed är det dags att plocka ut samtliga uppsatser i serien och binda in dem. En ny bok om vår stam är sålunda i vardande — i Kustbons format visserligen inte mer än knappt 100 sidor, i vanligt bokformat dock betydligt mer än 200!

Om möjligt bör under 1968 också den tredje och sista delen av En bok om Estlands svenskar utkomma. Det kommer dock inte enbart an på författarnas flit om detta S.O.V.:s största projekt i Sverige lyckligt skall kunna genomföras. Kostnaderna för tryckning, klichéring, bindning, distribution m.m. är så stora, att utgivaren i god tid måste få tillfredsställande ekonomiska garantier. Så snart de rent tekniska problemen kring bokens tillblivelse har lösts, kommer S.O.V. att inbjuda till förhandsbeställning på del 3. Vi hoppas innerligt att det skall komma många hundra anmälningar, helst ett tusen och mer.

S.O.V. och Kustbon står sålunda inför ett krävande arbetsår. Vi hoppas att våra prenumeranter inte sviker oss nu när deras stöd behövs mer än någonsin. Vår tidskrift är ett ideellt företag, där endast några få personer bär bördan. Ni kan väsentligt lätta denna börda genom att i god tid, helst så snart detta nummer kommit Er tillhanda, insätta prenumerationsavgiften på tidskriftens postgirokonto 1972 07.

S.O.V.:s styrelse vill slutligen meddela att Kustbons ansvarige utgivare från oktober 1960 Edvin Lagman — tills för ett par år sedan också dess redaktör — på grund av ändrad bosättningsort inte längre ansett sig kunna kvarstå på denna post. Det är en kär plikt för mig att även i detta sammanhang få framföra utgivarens och läsekretsens varma tack till Edvin Lagman för ospard möda i föreningens och Kustbons tjänst. Hans framstående stilistiska förmåga, uppslagsrikedom och tryckeritekniska sakkunskap har gjort Kustbon till en läsvärd, och jag vågar också säga, till en prydlig tidskrift. Till ny ansvarig utgivare, t.v. också redaktör, har S.O.V.:s styrelse utsett undertecknad.

Jag tackar läsekrets och medarbetare för 1967 och hoppas att 1968 — jubileumsåret — skall bli ett lyckosamt år inte bara för oss här i Sverige utan för alla våra landsmän var de än bor.

Elmar Nyman

Alexander Samberg

SPÅR I SNÖN

Julminnen från en by vid havet
och en kyrka i kyrkbyn

Kors' kyrka

Spår i snön — en del hade gått före dem. De var två som skyndade sig hem från aftongudstjänsten till den lilla byn vid havet, en mil därifrån. Och det var julafton enligt den gamla tideräkningen, som ligger 13 dagar efter den nya. Mor och son gick i djupa tankar, de bytte knappt ett ord. En snål ostan svepte över Hevelshovets öppna åkrar. Det var bitande kallt. På en del ställen hade blåsten sopat ihop snön till små drivor på vägen. Telefonrådadarna längs vägen gnällde och sjöng. Det var något säreget med denna vindens och telefonrådadarnas musik — den var en uppskattad reseunderhållning.

Vid Hevels hov kom de i lä av byggnader och träd. Det kändes strax betydligt behagligare att gå. Sedan slingrade sig vägen genom snöklädda lövskogsängar och en grann tallmo, innan man var framme vid byn vid havet där gårdarna var omgivna av vårdträd och små fruktträdgårdar, hagmarker och uthusbyggnader. Det var en underbart stilla väg som inbjöd till meditation.

Nu längtade de att få komma hem trots att de för några timmar sedan så intensivt längtat till kyrkan och kyrkbyn, grannbyn, varifrån man under lugna kvällar kunde höra hundskall. Redan på väg till kyrkan hade deras sinnen värmts vid tanken på julförberedelserna som nu var avslutade. Det hade varit slakt och bak och julbrygd. Far hade gjort en resa till staden och även haft en del mindre körslor. Ölet hade de bryggt

redan på Tomasmessdagen så som brukligt var och far hade bjudit grannarna på smaköl. Och redan dan före dan hade Irjassuve gammeldad eldat bastun. Julaftonsmorgonen klockan 6 hade han så bjudit till bastu och hälsat med "Goa jol". När han sedan även hämtat in en stor halmkärve, "jol halm — jolbåss", hade det känts som om stugan var full av fröjd. Att gå i bastun, den riktiga rökbastun, betraktades ju av hela byn som en absolut nödvändig handling, stämmingsfull, högtidlig, ja, nästan helig. Björkriskvasten hade gett något av sommardoft mitt i vintern. Visserligen hade även Irjasnann följt traditionen och gett barnen "gess", ris, men det hade inte svidit något nämnvärt. Huvudsaken att barnen blev snälla under året!

Men alldeles särskilt glädde gossen sig när han tittade ner på de nya kängorna — en mycket efterlängtat julklapp. De var handgjorda av en skomakare i grannbyn, läskamrat till far. De nödvändiga måtten hade tagits under ett kyrkbesök för flera veckor sedan och därefter hade det dröjt ända till julveckan, innan det efterlängtade budet kommit att kängorna kunde avhämtas. Det hade varit ett helt äventyr att få hem dem. Vattnet från havsviken hade översvämmat strandängarna och dränkt en stor del av vägen. Endast tack vare fars höga skaftstövlar hade de klarat sig. Men som lön för mödan hade de förutom kängorna fått se en så stor flock sångsvanar inne i viken som aldrig tidigare eller senare.

Nu da-gen flytt, Bliv när mig dy-re Je-sus. Gör syn-da -
 skuld till bör-da för min själ. När mörk-rets makt mig djupt be-drö-vad
 gör, Min sto-ra sorg Din här-lig-het bort-tar.

Den återgivna psalmen är ett exempel på en estlandssvensk koralvariant från Korkis. Den sjöngs av Ano Matiesen, från Sjäters hemma i Korkis. Hon var född 1855. Ano kunde tala svenska, men sjöng sina melodier med estnisk text — det fanns ju tidigare varken svensk skola eller svensk konfirmandundervisning i Korkis. Översättningen har gjorts av Alexander Samberg. Den estniska texten lyder:

*"Päev löpeb nüüd, Jää armas Jeesus mulle
 Tee et mu patt mul hinge koormaks tuleb.
 Kui pimedus mind väga kurvastab,
 Süs mures mind Su valgus rõemustab".*

Koralvarianten ingår i Folkliga svenska koralmelodier från Gammalsvenskby och Estland. Samlade av Olof Andersson, Stockholm 1945.

Om och om igen gick gossen som travade hem i snön i tankarna genom hur det varit när julgranen höggs, hur vacker skogen varit. Och nu stod den klädd där hemma med ljus och papperskarameller. Det skulle bli skönt att komma in i värmen och få äta den goda julmaten: kålrötter, kött, potatis, grishuvud, gröt av finaste och vitaste korn-gruper och så varm, doftande grynkorv direkt från ugnen! Därtill varm juldrička — svagdricka eller öl.

Men tankarna kretsade också kring det nyss avslutade besöket i kyrkan. Det hade varit mycket folk. Många hade kommit till fots, andra hade spänt hästen för kyrksläden. När kyrkvaktmästaren, "kirkman", öppnat luckorna uppe i tornet och ringt in, hade det gått liksom ett brus av julglädje och julstämning genom kyrkan. Gossen hade suttit tillsammans med sin mor på kvinno sidan till vänster om mittgången. Alla ljuskronor med sina brinnande stearinljus i fönstren, på läktaren, på predikstolen, altaret gjorde allt paradiskt vackert. Menigheten hade sjungit med, mäktigt och befriande. Det hade inte varit att ta miste på att församlingen älskade sin kyrka och sin gudstjänst och att den formligen törstade efter att få sjunga julsalmerna och att få lyssna till kyrkokören från orgelläktaren.

Många hade såväl före som efter gudstjänsten gått in i den gamla sockenstugan för att värma sig och för att få träffa prästen och klockaren och vänner och bekanta från de olika byarna. Andra hade passat på att göra sin julköp i Rostas handelsbod strax intill kyrkan, där de också fick avhämta sin julpost.

Nu kom han igen att tänka på alla de strumpor och vantar som mor och andra kvinnor hade stickat under de långa höstkvällarna. De skulle nu delas ut och kanske far hade köpt något klädesplagg från staden eller kanske en liten bilderbok. Mor hoppades nog få en vacker duk. Snart skulle de vara hemma. Familjen skulle vara samlad och julgranen skulle tändas. Man skulle sjunga Ett barn i dag är oss givet och De herdor omkring Betlehem som barnen fått lära sig i skolan. Julminnena jagade varandra: kyrkans upplysta fönster, mor som knäböjt när Fader vår lästes, julen då han legat sjuk i mässlingen och inte kunnat delta i skolans julfest, jular då julhalmen var utbredd över golvet och far blåste låtar på sin hemmagjorda bambuflöjt, det glada och trygga med julnätterna då det var tält ända långt fram på natten...

Alla dessa minnen dyker flera decennier efteråt upp ur det fördolda. Hur intensivt ser jag inte spåren i snön från våra julaftonsfärder till gudstjänsten i Kors' kyrka. Hur ofta har jag inte hört telefonrådarna sjunga och gnälla på samma sätt som mellan Kors och Korkis — det må ha varit vid färder längs Nucköslätten eller längs vägen på de öppna åkrarna vid Padis kloster eller under exercistiden längs vägarna på de vintriga fälten utanför Narva.

Nu efteråt frågar man sig vad det var som gav en sådan julstämning under barndomens torftiga förhållanden, då ett par nya kängor eller ett par tumvantar var de bästa julklappar man kunde tänka sig. Måne det inte var förnöjsamheten och känslan av att julen verkligen var Frälsarens födelsedag.

Fridolf Isberg

1930-talets estnifieringspolitik exempelifierad

Det kärva klimat som under 1930-talet rådde för de nationella minoriteterna i Estland resulterade bl.a. i brett upplagda aktioner mot bruket av urgamla svenska ort- och gårdnamn. Estoniseringskampanjen riktade sig också mot svenska familjenamn. De belysande exempel härpå som nedan ges är sammanställda på grundval av en undersökning som författaren utförde år 1943.

1. Ortnamnens estonisering:

<i>Det svenska namnet</i>	<i>Det estoniserade namnet</i>
Nuckö	Noarootsi
Rickul, Rikull	Riguldi
Pasklep	Passlepa
Hosby	Hoosbiküla
Kolanäs	Kolani
Gutanäs	Kudani
Enby	Eenbi
Österby	Eistrepa
Birkas	Pürksi
Skatenäs	Tahuküla
Lyckholm	Saare
Bysholm	Vööla
Harga	Haraküla
Sutlep	Sutlepa
Persåker	Väike Nömküla
Salk	Salajögi
Imby	Ingküla
Nyby	Niivi
Klottorp	Suur Nömküla
Dirslätt	Aulepa
Paj	Pöja
Höbring	Höbringi
Gambyn	Vanaküla
Lukslaggen	Luksi
Derskogen	Metsküla
Lilla Derskogen	Klaanema
Roslep	Rooslepa
Bergsby	Tuksi
Ölbäck	Elbiku
Rosta	Roosta
Spithamn	Pöösapea
Odinsholm	Osmussaar
Dirhamn	Tiirama
Vippal	Vihterpalu
Aklop	Allikleppa
Kivra	Kibru

Rågöarna
Nargö
Dagö
Ösel
o.s.v.

Pakri saared
Naissaar
Hiiumaa
Saaremaa

Som synes har det svenska ortnamnet i en del fall översatts, i andra förvrängts så att det bättre skulle lämpa sig för estniskt uttal. Det behöver väl knappast särskilt framhållas att denna anbefallda estonisering hos en stor del av estlandssvenskarna väckte djup indignation, särskilt när den drabbade namn som aldrig haft en estnisk parallell.

2. Familjenamnens estonisering.

Under många år under 1930-talet kunde man såväl i tidningar som på affischer möta rubriken: "Åt varje estländare estniskt namn". Det framhölls från officiellt håll att Estlands innevånare fått sina familjenamn under en epok då de baltiska baronerna regerade. Många hade mot sin vilja tvingats att antingen acceptera ett tyskt namn eller fula och nedsättande estniska. Nu när landet vunnit självständighet vore tiden inne att var och en själv fick välja sitt familjenamn.

Till den ändan tillhandahöll myndigheterna för varje kommunalhus förteckningar på lämpliga estniska familjenamn. Proceduren var enkel. Det var bara att gå till kommunalhuset och anteckna sig för ett nytt genuint estniskt namn. Det vore kanske inte så mycket att säga om denna kampanj om den enbart riktat sig till rent estniskspråkiga bosättningsområden. I svenskbygden, och då särskilt i gränstrakterna, vann aktionen ingen genklang och sättet för dess genomdrivande ansågs minst sagt diskutabelt. Ett exempel av många kan räcka. I Derskog fanns en familj med det föga estniskt klingande namnet Koppelman. Familjen hade delvis svenska som hemmaspråk. Denna familj anmodades av ortens kommunalsekreterare att infinna sig i kommunalhuset och anta ett estniskt familjenamn. Det tillades att estoniseringen vore obligatorisk. Koppelman anade intet oråd och ändrade namnet till Koppelsaar. När han så småningom fick veta att det inte förelåg något obligatorium, ville han återta sitt forna familjenamn. Kommunalsekreteraren framhöll då, att namnförändringen numera vore ett faktum då klaganden ju själv undertecknat ansökningen och att inget vore att göra åt saken.

Nedan en sammanställning av estoniserade familjenamn i Nuckö socken.

By	Namnet före estonise- ringen	Namnet efter estonise- ringen	Antal personer med estoniserade familje- namn 1943, därav med		Birkas	Juriksson	Juursalu	—	2
			svenska som hemma- språk	estniska som hemma- språk	— „ —	Gjårdman	Remmal	—	7
					— „ —	Antsfelt	Antsvee	—	7
					— „ —	Gjårdman	Keertam	—	1
					— „ —	Jakobson	Jaagupsoo	—	4
					— „ —	Kirschbaum	Kirsipuu	—	3
					— „ —	Backman	Rajala	—	5
					— „ —	Nyman	Niinsalu	—	5
Klottorp	Remmelman	Jöesaar	—	4	— „ —	Berkman	Kasemaa	—	3
— „ —	Kütmoor	Kütмурd	—	5	— „ —	Berkman	Kasela	—	4
Sutlep	Engman	Ensaar	5	—	— „ —	Toman	Toomla	—	1
— „ —	Engman	Laanes	10	—	— „ —	Tönnisberg	Tönnumäe	—	3
— „ —	Pöhl	Laansalu	—	1	— „ —	Alman	Alljärv	—	3
— „ —	Tomberg	Tammaru	—	2	— „ —	Puskov	Öitsela	—	2
— „ —	Rüden	Roosmaa	—	3	Hovsby	Farman	Vaikre	—	3
— „ —	Engbusk	Heinsaar	—	6	— „ —	Puskov	Palmik	—	3
— „ —	Klanman	Klaanman	—	2	— „ —	Nyman	Niiman	—	1
— „ —	Vahtman	Vahesaar	—	2	Pasklep	Alberg	Altpere	—	2
— „ —	Teichman	Merimaa	—	8	— „ —	Berg	Lillemägi	—	5
— „ —	Malman	Tammesaar	—	6	— „ —	Puskov	Puhtkivi	—	2
— „ —	Luhn	Luun	4	—	— „ —	Backman	Bakman	—	2
— „ —	Koppelman	Saarmets	—	4	— „ —	Käsn	Vahtra	—	5
— „ —	Engbusk	Eensalu	—	4	— „ —	Blees	Laanjärv	—	2
Digerslätt	Broberg	Roogla	—	5	Harga och				
— „ —	Umda	Aednurm	—	4	Lill Harga	Gränsman	Rohtlaan	—	4
— „ —	Ambros	Rajala	—	3	— „ —	Alman	Alemaa	—	7
— „ —	Tomasson	Toomsalu	—	4	— „ —	Adman	Laidmets	—	5
— „ —	Ambros	Pernaste	—	8	— „ —	Eichorn	Heinorg	—	1
— „ —	Umda	Nurme	—	9	— „ —	Faltis	Valdmets	—	2
— „ —	Mensback	Meenspak	—	1	— „ —	Freiman	Veermäe	—	3
— „ —	Mensas	Metsatalu	—	3	— „ —	Puskov	Puhang	—	4
— „ —	Ambrus	Männasalu	—	4	— „ —	Martinoff	Merisaar	—	3
Persåker	Kuuskman	Kuuskme	—	1	— „ —	Niklas	Sinijärv	—	1
— „ —	Krusman	Kruusmaa	—	1	— „ —	Haarman	Silla	—	4
— „ —	Erman	Eerman	—	1	— „ —	Nybon	Niibon	—	5
— „ —	Kuuskman	Kuusepuu	—	2	— „ —	Toman	Toomla	—	3
— „ —	Plaas	Orgla	—	5	— „ —	Remmelman	Remla	—	5
— „ —	Sündevea	Sündmaa	—	3	— „ —	Tropp	Elu	—	2
Klaanema	Albert	Ainlo	—	6	— „ —	Freiman	Aedmaa	—	2
— „ —	Eichhorn	Heinorg	—	4	Rickul by	Mahlman	Merimaa	—	5
Österby	Kirschilauk	Aruvee	—	5	Gambyn	Hallman	Lillepa	—	4
— „ —	Roberg	Roomäe	—	6	— „ —	Hallman	Liin	5	—
— „ —	Lemberg	Lemla	2	—	Digerskog	Janberg	Janbärk	—	4
— „ —	Laving	Laanmets	—	8	— „ —	Milback	Miilpakk	—	2
— „ —	Aman	Vahemaa	1	—	— „ —	Holtzman	Järve	—	1
Skatenäs	Koppelman	Koplik	—	1	— „ —	Koppelman	Koppelsaar	—	4
— „ —	Koppelman	Kopli	—	5					
— „ —	Nyberg	Niiberg	—	4					
— „ —	Haberman	Raagmaa	—	5					
— „ —	Peterson	Leeväli	—	3					
— „ —	Koppelman	Koplemaa	—	3					
— „ —	Berkman	Pärnapuu	—	4					
— „ —	Engbusk	Heinsaar	—	1					
— „ —	Nybon	Niibon	—	7					
Kolanäs med									
Lyckholm	Laving	Maasikmäe	—	4					
— „ —	Adman	Järve	—	7					
— „ —	Viksten	Vaigur	—	3					
— „ —	Farman	Vaikre	—	5					
— „ —	Nyman	Niinsalu	—	3					
— „ —	Kistback	Laansoo	—	5					
— „ —	Simonsson	Raidmaa	—	2					
— „ —	Laning	Veli	—	5					
							Summa	27	343

Av förteckningen över familjenamn kan sålunda utläsas att det år 1943 i Nuckö socken fanns 370 personer som hade estoniserat sina familjenamn. Det kan nämnas att totala antalet invånare i socknen vid samma tidpunkt uppgick till 3 737, varav 2 287 var bosatta i Nuckö kommun och 1 450 i Rickul kommun (i den sistnämnda siffran ingår inte de estniska byarna Kiritse och Valipe som tillhör annan socken). 2 291 hade svenska som hemmaspråk och 1 446 estniska. De estniskspråkiga bodde som bekant f.a. i Nuckö kommun (1 345). Man kan också uttrycka sig i följande relativa tal: 1,18 procent av dem som hade svenska som hemmaspråk övergav sitt fäderneärvda familjenamn och 23,70 procent av dem som hade estniska som huvudspråk.

3. Gårdsnamnens estonisering.

Sedan urminnes tider har gårdsnamnen i de svenska byarna i Estland haft svenska namn. I regel har man använt sig av förnamnet på gårdens förste ägare eller brukare. Som exempel på detta namnskick må anföras gårdsnamn från byn Klottorp. Av de 28 gårdar som 1943 fanns i byn och som fått lagfart före 1920 var inte mindre än 21 uppkallade efter personer, 3 gårdar (Skräddars, Vävars och Mjölnars) efter brukarens yrke och de resterande 4 bl.a. efter terrängens beskaffenhet.

Tyskar och ryssar som under århundraden härskat

i Estland skrev efter gehör dessa svenska gårdsnamn på varierande sätt i enlighet med sitt respektive språks ortografi. De försökte dock aldrig förtyska eller förryska dem, exempelvis genom att översätta det svenska namnet till tyska eller ryska. När den estniska regeringen i mitten av 1930-talet genomförde en estoniseringsaktion gällande dessa gårdars namn satte den sig sålunda över århundradens tradition. Om de radikala ändringar som tvångsvis genomfördes talar nedanstående förteckning.

Gårdsnamnen i Klottorps by

Gårdens rikssvenska namnmotsvarighet	Gårdens namn på bygdemålet	Gårdens namn på ägokartan från 1920	Gårdens namn efter estoniseringen i mitten av 1930-talet
<i>Gårdar tillkomna före 1920</i>			
Hermans-Anders	Härmas-Andorsa	Aermanni	Aermanni
Hermans-Mats	Härmas-Mats	Herma-Mats	Härma-Matsu
Hermans-Gustav	Härmas-Gusta	Koinback	Kuinpakka
Peters	Petorsa	Tuasa	Tuuase
Tönnis-Hans	Tinis-Hansasa	Tönnis-Hansu	Pritsu-Hansu
Tönnis-Juhans	Tinis-Joansa	Tönnis-Juhani	Pritsu-Juhani
Lukas-Storgårds	Luksas-Storgorsa	Stor-Luks	Lugusi
Lukas-Lillgårds	Luksas-Lillgorsa	Lill-Luks	Väike-Lugusi
Pers	Pjarsa	Persi	Pärna
Matsas-Johans	Matsas-Joansa	Matsas-Johan	Matsu-Johani
Matsas-Mathias	Matsas-Tiasa	Matsas-Tias	Matsu-Tiias
Kärras	Kärasa	Kärras	Kärra
Knuters-Lillgårds	Knuters-Lillgorsa	Lill-Knuters	Väike-Knuutri
Knuters-Storgårds	Knuters-Storgorsa	Stor-Knuters	Knuutri
Johans	Joansa	Johansi	Johani
Anders	Andorsa	Andruse	Andruse
Koppel	Koppla	Koppli	Koppli
Skräddars	Skräddarsa	Skräddare	Rätsepa
Tuvas	Tuasa	Moas, Müüase	Nömme
Martens	Martensa	Martens	Mardi
Örjans	Irjasa	Irjase	Jüri
Blees	Bleesa	Blees	Pleesi
Siverts	Sävorsa	Seffri	Seffri
Simons	Simasa	Simas	Siimu
Vävars	Vävarsa	Bertals	Kangru
Mjölnars	Menarsa	Mustjõe	Mustjõe
Fagerkull	Farkla	Varküll	Varküla
Träckgats	Träckatsa	— — —	Mudaaugu

Gårdar som nybildats genom uppdelning av Klottorps herrgård 1920

Nystugo	Nistoa	Uuetoa	Uuetoa
Skottbackes	Skottbakksa	Kutspakka	Kutspakka
Nygårds	Nigorsa eller Lill-Bleesa	Nigårs	Nigorsi
Örjans-Joel	Irjas-Joelsa		
Örjans-Kristof	Irjas-Kristof	? ? ?	Heinamaa
Matsas-Leo	Matsas-Leosa	Buggjars	Buggjarsi
Lindvalls	Lindvallsa	Lindvalli	Lindvalli
Lillgårds-Kristof	Lillgors-Kristof	Dikel	Dikel
Pers-Rudi	Pjars-Rudi	Rehe	Rehe
Blees-Leo	Blees-Leo	Lendra	Lendra
Hermans-Anton	Härmas-Antonsa	Rahula	Rahula
Skräddars-Rudi	Skräddars-Rudi	Kasekännu	Kasekännu
Skräddars-Kristof	Skräddars-Kristof	Kase	Kase
Anders-Volde	Anders-Volde	— — —	Lääne
Mårbacksa	Mårbacksa	— — —	— — —
Spikars	Spikarsa	Aida	Aida
Spikars-Herman	Spikars-Härman	Aida	Aida

Otto Andersson

BLAND ESTLANDS SVENSKAR

Ormsöspelmann med tallharpa

Då jag jultiden 1903 med stipendium från Svenska Litteratursällskapet begav mig över till de svenska kolonierna i Estland, hade jag förberett mig på att resan vid denna tid skulle bli vida besvärligare, än om den företagits under sommaren. Då slipper man ju så bekvämt ditöver med de estniska skutor, vilka ofta besöka finska hamnar och vilka vanligen äro hemma från de svenska kolonierna eller dessas närhet. Sommartiden är det dessutom ljusst och varmt både dagar och nätter, en betydelsefull omständighet särskilt med avseende å bostadsbehovet. Att jag dock företog resan

vintertid, berodde därav, att befolkningen, i synnerhet männen, om sommaren äro ute på arbetsförtjänst och således ej stå att träffas, medan de hemmavarande åter då äro upptagna av trängande göromål. Dessutom hade jag mig bekant, att man därstädes firar sina bröllop vid jultiden, och genom att få övervara något sådant hoppades jag lämpligast kunna befrämja ändamålet med min resa, som gällde studiet av folkmusik och dans.

Den fyra dygns långa resan från Helsingfors till Wormsö, frånräknat ett dygns uppehåll i Reval, var icke rik på upplevelser, men kvarlämnade dock i minnet växlande intryck. Storm var det. En vinande sydväst, lika plågsam ombord på den revalska mjölbåten *Fortuna*, med vilken jag följde över till Reval som uppe i de fyrhjuliga kärrorna under färden från Kegel till Hapsal. Den senare sträckan, icke mindre än 75 verst lång, var minst angenäm, emedan vinden låg emot och blåste kall över de vida slätterna.

Något frusen anlande jag efter tio timmars skjuts natten emellan första och andra juldagen till Hapsal. Fortsatte följande dag vid middagstiden resan till Wormsö med postföraren, som händelsevis var över till staden, egentligen blott för att pröva isen. Fjärden hade nyligen tillfrusit, men i följd av de senaste dagarnas starka köld vågade han försöket att befara den med häst. Sannerligen trodde jag mig också ha rest norrut i stället för mot söder, då jag njöt en den friskaste vinterstämning, där jag låg hopkrupen på Wormsöbons låga, breda spöslåde, som löpte lätt över den blanka, brakande höstisen.

Komne närmare Wormsö-landet fäste vi vår uppmärksamhet vid flere tiotal män, vilka på ett avstånd av några meter från varandra stodo i en lång rad utåt isen och syntes vara ivrigt sysselsatta. På min förfrågan, vad de hade för sig, fick jag till svar, att de fiskade ål med ljuster. Denna upplysning föreföll mig något märkvärdig, ty om ålfiske med ljuster hade jag aldrig förut hört talas. Här var det emellertid verklighet och, såsom jag senare erfor, ett lönande fiske. Ålen ligger nämligen om vintern stilla i gyttjan liksom i dvala och är då mycket lätt att fånga på detta sätt. Genom ett hål i isen och med ljusterjärnet fäst vid ett ända till två å tre meter långt skaft hugger man blint i botten, genomsöker den bottenyta, till vilken man når från hålet, hugger därpå ett nytt hål vid sidan av det förra och förfar på samma sätt. Ofta kan man

från ett enda ställe upptaga den ena ålen efter den andra, ty de hava benägenhet att ligga flera tillsammans och lära ej heller vintertiden komma sig för att fly, och också boet blir rubbat. Oerhörda mängder hava på detta sätt under de tre sista åren upptagits. Avyttringen har också skett mycket besvärlöst, emedan fiskköpare från Hapsal alltid varit tillstädes och tillhandlat sig fisken, så snart den uppfångats ur vattnet. Så lönande har detta fiske varit, att man därmed tidtals kunnat tillförsäkra sig en daglön av ända till 10 rubel per man. Men så hade också fiskare tillströmmat från alla håll, så att de ofta kunde räknas i hundratal på isen, och det var givet, att fisken på detta sätt helt och hållet måste förödas. Så har det också gått. Detta år syntes ålfisket bliva betydligt sämre än förut. Tvister och processer hade det dessutom haft till följd — man frågade nämligen ej så mycket efter ägaren till fiskevattnet. På en del ställen hade det lyckligtvis gått därhän, att detta slag av fiske blivit totalt förbjudet.

Det hade mörknat, innan vi nådde fram till den närmaste byn på Wormsö. Därifrån var det ännu 3 à 4 kilometer till prästgården, dit jag med rekommendation från tvenne i Helsingfors bosatta personer begav mig. Jag var på grund av mörkret ej i tillfälle att få någon yttre bild av de byar och gårdar vi foro förbi, ej heller hade jag tid att stanna och göra mig förtrogen i första bästa stuga, men de framskyntande låga, med halmtak täckta byggnaderna, vilkas små matt upplysta fönster likt trötta ögon blickade ut i mörkret, läto mig ana, att jag var kommen till en trakt, där ödets hand låg tung över folket och där lyckan ej för ofta varit gäst.

Min språksamma skjutskarl förtäljde mig under färden ett och annat om livet därute, men det må villigt erkännas, att mina första intryck icke voro så odelat angenäma.

På Wormsö prästgård mottogs jag på det mest förekommande sätt. Jag uppfordrades att betrakta mig som gårdens gäst under hela min vistelse på ön, och till mitt förfogande ställdes hästar och åkdon för besök i längre avlägsna byar. Ej nog därmed, pastor Väinö Melin jämte fru och svärföräldrar bistodo mig städe med värdefulla råd och anvisningar.

De första dagarna efter min ankomst använde jag i och för orientering på platsen.

Kyrkan och prästgården äro belägna alldeles nära varandra ungefär mitt på ön, omgivna av en den allra vackraste barrskog, vilken dock åt ett håll giver rum för en fri utsikt över åkrar, ängar och långt borta en by med dess många väderkvarnar. — Dylika tyckas nästan överallt karakterisera svensk öbefolkning. — Ett träsk, vilket för ej så länge sen utgjorde en vik av sjön, ligger nära, men skymmes av strandängens långväxta alskog. Nu var det vinter och kall ven vinden i avlödade träd, men om sommaren, då allt vaknat till liv och grönska, måste trakten vara den allra vackraste med sin milda temperatur, under vilken till och med sydländska frukter i lyckligaste fall fås att mogna.

Öns betydande skogsmarker, vilka till största delen höra under prästgården, böra, såsom ägande en särskild betydelse, här nämnas. Bönderna äro i de flesta fall helt och hållet utan skog och nödgas därför, i synnerhet då det gäller byggnadsvirke, göra sina uppköp

på prästgården. Detta har alltid verkat störande på förhållandet mellan församlingen och dess herde, vilken således måste uppträda som affärsman och — vare det sagt — har svårt att vara den nogräknade befolkningen fullkomligt i lag. På senare tid har frågan om skogen till och med indirekt varit av mycket stor betydelse, i det att en förespeglning av hela den lutherska församlingens upplösning och delning av prästbolets alla ägor har haft till följd, att en stor del av befolkningen övergått till den ortodoxa läran.

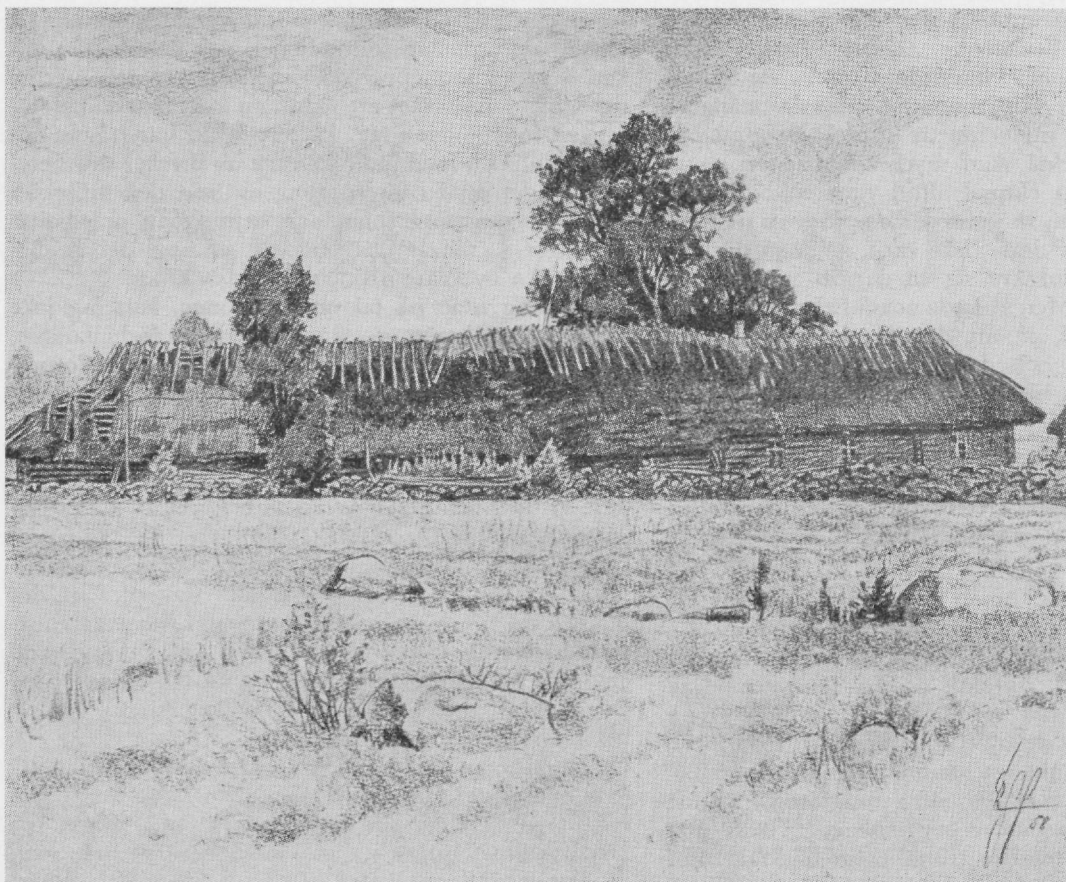
En gång inne på tal om religionen, kan jag icke underlåta att beröra de säregna kyrkliga förhållanden, som äro rådande bland svenskarna både på Wormsö och Nuckö. Redan på 1860- och 1870-talen åstadkoms genom tvenne svenska missionärer en stor religiös väckelse, vilken ej allenast nära nog tillintetgjorde allt vad som fanns av folkpoesi utan även på sitt sätt hotade att helt och hållet avlägsna behovet av kyrka och präst. Visserligen tyckes befolkningens liv tidigare i mångt och mycket hava varit klandervärt, detta dock sannolikt främst förorsakat av det slaveri, vari det hölls. Även från kyrkans sida kunde det finnas fel, men stort bättre blev det ej heller efteråt. Där framträdde en religiös fanatism, som tog sig de befängdaste uttryck, ett andligt slaveri, under vilket en stor del av befolkningen ännu är bunden.

Såsom bevis härför må endast nämnas, att jag på intet sätt kunde förmå en gammal spelman att på sitt instrument (tallharpa) spela annat än "sånger till Herrans ära". En annan gubbe återigen svarade mig, då jag med en hälsning frågade huru han mädde: "den gång jag Jesus såg, går aldrig ur min håg", och vände mig därpå ryggen. På Wormsö, där nästan alla religiösa sekter äro representerade, finnes också ett samfund, som kallar sig "det gamla förbundets folk". Samfundets medlemmar anse det vara i överensstämmelse med sin religion att leva i nära nog uppenbart tvegifte. Detta försvara de med att också David hade flera hustrur och att Kristus icke var någon äkta mans son. — Någon egen predikant hava sekteristerna numera icke. Vid de s.k. "läsningarna", vilka regelbundet hållas ute i byarna, uppträda alltid bönder som talare. Vid en dylik "läsning" i Kyrkslätt by på Wormsö uppträdde även en sångkör, ackompanjerad av en orkester bestående av violiner, gitarrer och zittor.

I förening med det tidigare nämnda faktum, att omkring 500 av inbyggarne i Wormsö övergått till den ortodoxa läran, torde det ovsagda tillräckligt belysa de kyrkliga förhållandena på orten.

Boningshusen jämte övriga byggnader äro bland svenskarne i Estland av synnerligt intresse. På Wormsö har dock byggnadssättet under de allra senaste tiderna undergått väsentliga förändringar. Tillkomsten av skorsten t.ex. förskriver sig blott från några tiotal år tillbaka. — — —

Jag såg knappt en enda gård på Wormsö, som ej skulle haft utanpå väggen kläder hängande till torkning. Detta kom sig kanhända därav, att julen var nära och att allt skulle vara rent och snyggt till dess. Ett märkvärdigt intryck gjorde det på mig att se denna julbrådska nu, då jag visste helgen redan vara över. Här förestod den emellertid. Estlands svenskar följa nämligen, ehuru protestanter, den ryska tidräkningen eller gamla stilen, ett förhållande, som under hela resan verkade något förvirrande.

Gammal gård på Ösel

Grafitteckning av Günther Reindorff 1958

Det för den besökande icke minst intressanta är befolkningens klädedräkt. Visserligen användas nationaldräkter numera uteslutande av kvinnorna, men dessa hålla så mycket trognare fast vid fäderneärvda bruk. — — —

Folket är i allmänhet icke långväxt, i synnerhet ej kvinnorna, vilka däremot redan som unga äro mycket korpulenta. Såväl män som kvinnor förete icke sällan en vacker ansiktstyp. — — —

Efter att hava uppehållit mig fyra veckor på Wormsö, under vilken tid jag gjorde längre och kortare utflykter i och för samlingar och uppteckningar, sade jag mitt gästfria värdfolk farväl och fortsatte resan till Nuckö, besluten att därifrån över Wichterpaal och Rogöarna anträda återfärden hemåt. På Nuckö, där jag likaledes på prästgården åtnjöt den utomordentligaste gästfrihet, gjorde jag bekantskap med ett folk, i det allra närmaste likt det jag tidigare lärt känna på Wormsö. Grundkaraktären hade nog att uppvisa många betydande skiljaktigheter, vilka häntyda på olika hemort, men under århundraden har en nära beröring utplånat desamma, och gemensamma umbäranden hava danat karaktärsdrag, vilka småningom blivit de förhärskande.

Beträffande byggnadssättet voro bondgårdarna ungefär av samma beskaffenhet som på Wormsö, men några mindre boningshus hade här en alldeles egen karaktär. — Det mest i ögonen fallande är här skorstenen, som är uppmurad helt och hållet skild från stugan, förenad med denna genom ett grovt murat rör. Idén med denna anordning är något svårförklarlig; emellertid funnos stugor med dylika skorstenar också på Rogöarna.

Befolkningen på Nuckö har i likhet med Wormsöborna varit arrendebönder under stora herregods. Wormsö ägdes ända till för någon tid sedan som bekant av en baron Stackelberg, som ej tyckes ha varit alltför mild mot sina underlydande. Efter hans död försåldes ön till ryska kronan, som nu upplåtit jorden åt bönderna mot ett lågt arrende. På Nuckö, där likaledes all jord ägdes av tyska baroner, hava flere av bönderna köpt sig fria, men en del, huvudsakligast i kapellet Roslep, trälar ännu i fattigdom och elände under en sträng herre.

Förhållandena hade i synnerhet under hösten före min ditkomst tillspetsat sig på ett märkligt sätt. Då nämligen bönderna som vanligt skulle uppgöra sina kontrakt för året, befanns det att baronen betydligt hade höjt arrendet eller som de säga "räntan", i följd varav de vägrade att skriva under. Detta var anledning till en oenighet, som tog sig radikala uttryck.

Det hos esterna brukliga sättet att hämnas tillgreps, och inom kort stod den ena efter den andra av godssets fullpackade hölador i lågor. Baronerna nödgades slutligen anställa många man för att vakta sina lador. Något bevis för att det skulle varit mordbrand förelåg visserligen ej, men allt tydde dock därpå. Detta var första gången sådant inträffat bland Estlands svenskar och betraktades därför av utomstående med högsta ogillande. För jämförelses skull må anföras, att det så småningom höjda arrendet under en mansålder stigit med omkring 100 procent, vartill kom att böndernas ägovidd, i synnerhet skogen, betydligt förmins-kats. — Vid min avresa från Nuckö hade dessa misshälligheter ännu ej upphört, ehuru vissa medgivanden utlovats till böndernas förmån.

I Wichterpaal dröjde jag blott en kort tid. Där är varje spår av den svenska stammen snart utplånat, och med djup smärta måste man konstatera, att ett språk verkligen kan dö ut. I de fordom svenska byarna funnos nämligen numera ytterst få som talade sitt modersmål — liknande lär förhållandet vara på Dagö som också ägt en svensk koloni — och dessa talade det med en underbar skygghet, såsom om det klingade för dem främmande. Kanske har sorgen att mista det varit så tung, kanske är det svidande sår, vilka åter upprivas, då de höra klangen av det språk, som en gång utan tvivel varit deras käraste skatt.

Ett något ljusare intryck lämnade mitt besök på Rogöarna. Dessa öars befolkning har aldrig varit liv-egen, aldrig lytt under något som helst herravälde, utan i alla tider stått fullkomligt oberoende. Endast i kyrkligt avseende voro de en tid förenade med den s.k. korskyrkan på fasta landet, men då de svenska gudstjänsterna där inskränktes, uppsade rogöborna all gemenskap med denna kyrka. Något motstånd hjälpte därvidlag ej. De kyrkliga myndigheterna nödgades giva efter, och nu står på Stora Rogö ett litet kapell för de frihetsälskande öbornas räkning. Kapellet besökes nu och då av en luthersk präst från Reval, med vars församling dessa öar numera äro förenade. Bilden från Stora Rogö är beträffande såväl byggnadssättet som den synliga stengårdesgården mycket karaktäristisk. Det gjorde mig ont, att jag på grund av den långt framskridna tiden redan efter ett par dagar nödgades säga de raska öborna farväl. — Utan att ha fått övervara något bröllop reste jag med järnväg från Baltischport till Reval, samt vidare med ångbåt till Helsingfors, där jag inträffade i början av februari 1904 efter omkring 6 veckors bortavaro.

II.

Resultatet av resan föreligger i en samling, omfattande 140 melodier, några och hundra små lyriska visor, mest fyrradingar, samt ett par längre sånger och några berättelser. Härtill komma flera intressanta rön rörande hittills mindre kända folkinstrument.

Jag har tidigare nämnt, att språket flerstädes är i utdöende. Då poesins viktigaste uttrycksmedel helt och hållet kan duka under för främmande inflytelser, måste ju poesin själv av dessa i ännu högre grad påverkas. Inflytelserna bliva så mycket mäktigare bland Estlands svenskar, som dessa icke äro samlade på ett ställe utan spridda

i flere små kolonier, i flesta fall omgivna av ester, vilka helst behölle sitt land för sig själva. Lägges ännu därtill att befolkningen här, sedan dess land i medlet av det trettonde århundradet föll i adelns händer, haft att kämpa med en trældom, vilken icke minst i andligt avseende kvarlämnat ödesdigra följder av omätlig vidd, så blir dessa orters fattigdom på folkpoesi lätt förklarlig.

Allt har dock icke gått förlorat. Något har detta folk likväl bibehållit såväl av sina fäderneärvda seder som av sin poesi, och om den senare än icke är av så högt värde, så har den dock en kulturhistorisk betydelse, som ej bör underskattas.

Den poesi här möter oss inskränker sig nästan utslutande till ett slag av danspoesier, d.v.s. melodier i förening med korta lyriska strofer, vilka använts till beledsagande av dansen. De lyriska stroforna uppträda i allmänhet i form av fyrradingar och visa sig därigenom tillhöra en äldre art av folkdiktning.

Flera forskare äro eniga därom, att danspoesin hör till folkkaraktärens mest primitiva uttryck. Utan tvivel röjer också denna här bland Estlands svenskar en utvecklingsståndpunkt, vilken övriga skandinaver för länge sedan lämnat bakom sig. Det låter sig till och med antagas, att den här åsyftade diktningen för oss tillbaka ända till tiden för de estländska kusttrakternas befolkande, vilket sannolikt skedde före år 1200. Grunderna för ett dylikt antagande vill jag här nedan framställa.

Den egentliga folksången, företrädd av balladen, romansen, sällskapsvisan och den historiskt-politiska visan, är nära nog fullkomligt obekant för de flesta av Estlands svenskar. De få längre visor, som där påträffas, härstamma från de allra senaste tiderna. Likaledes saknas där varje spår av ringdanser, nämligen sådana danser, som i Sverige och hos oss gå under detta namn. Vidare hava de i Sverige brukliga folkinstrumenten, med undantag av säckpipan, ej nått ditöver. Detta allt skulle tyda på, att kommunikationerna med moderlandet voro så gott som helt och hållet avbrutna under de första århundradena efter svenskarnas utflyttning. Betänker man tillika att de flesta arter av folkdiktning åtminstone formellt överförts till allmogen från de stora herregodsen, vilka under medeltiden voro härdar för livlig kulturell verksamhet, så blir det ovarsagda förklarligt, emedan å ena sidan balladdiktningen väl ej kan anses sträcka sig längre tillbaka än till 1200-talet, d.v.s. då Estlands svenskar reda voro utflyttade, och å andra sidan i följd därav att det huvudsakligast varit tysk adel med vilken dessa svenskar kommit i beröring.

— — —

Förrän jag går till ett omnämnande av de upptecknade melodierna, vill jag något dröja vid de instrument, vilka här hava använts. Fiolen var för någon tid sedan nästan överallt huvudinstrumentet. Numera har även här dragharmonikan tillvållat sig makten. Av ålder har dock fiolen använts endast å Nuckö, Runö och Odinsholm, medan befolkningen på Rogöarna, Dagö och i Wichterpaal troget älskat sin säckpipa. Wormsöborna åter betrakta med stolthet "tallharpan" såsom sitt nationalinstrument.

Säckpipan, vilken i Sverige under senare medeltiden var ett ganska vanligt folkinstrument — den finnes avbildad såsom ackompanjemangs-instrument till dans i Herkeberga och Husby-Sjutofts kyrkor, samt avtecknad i en handskrift av Magnus Erikssons landslag från mitten av 1400-talet —, tyckes länge ha varit bruklig på ovannämnda orter. Kärleken till detta instrument framträder bäst genom Russwurms skildring i "Eibofolke", huru vid de stora godsens Dagö under heta sommarkvarnar med ansträngande arbete alltid en spelare var anställd för att med tonerna från sin pipa glädja arbetarna ute på fälten. — När och huru säckpipan överförts till de svenska kolonierna, låter sig knappt ens gissningsvis angivas. Att den skulle kunna på något sätt bidraga till utredande av frågan, varifrån och vid vilken tid dessa kolonier befolkats, är dock ej fullkomligt omöjligt. Det bör tilläggas att säckpipan numera också användes av ester, ofta till och med med stor skicklighet men dess västerländska ursprung är dock oomtvistligt.

Fullkomligt motsatt är förhållandet med "tallharpan", eller som den också rätt och slätt kallas "harpan". Den är ett märkligt instrument, vilket torde bringa i dagen ej allenast en på utvecklingsmöjligheter rik grupp av hittills obekanta stråkinstrument, utan i synnerhet en fingerteknik, som väl knappt kommit till användning på något förut bekant instrument, vare sig av en eller annan beskaffenhet. Vid spelningen på tallharpa trycker man nämligen på den fritt svävande strängen med fingrarnas yttre sida, således med naglarna. Instrumentet — består av en från ett enda trästycke förfärdigad låda, försedd med ett lock. Instrumentet avsmalnar något åt ena ändan och har i den andra ett fyrkantigt hål, på vars yttre sida strängarna äro fästa vid skruvar. Något som skulle motsvara violinens gripbräde saknas helt och hållet, men genom den hårda nagelns tryckning får dock instrumentets egendomliga ton en viss skärpa. (Vid spelningen hålls tallharpan) liggande på knäna. Den enkelt konstruerade stråken föres med anledning därav på ett särskilt sätt. Strängarna, här till antalet fyra, äro i likhet med violinens stämde i kvinter.

Detta instrument har enligt undersökningar, dem jag på annat ställe särskilt ämnar behandla, visat sig vara till sitt ursprung finsk-ugriskt. Från Estland finnes nämligen i "Etnografiska museet" i Helsingfors en samling musikinstrument, byggda på samma principer som tallharpan, blott till sin form mindre utvecklade än denna. Det finnes visserligen inga säkra notiser om dessa instrument, men det faktum, att de i Estland påträffats i så stor mängd, samt även förekomma på flere orter i Finland synes mig, jämte den omständigheten, att de äro obekanta i Sverige, till fulllo bevisa riktigheten av ovan uttalade åsikt. Denna åsikt rubbas ej heller därigenom, att instrumentet vunnit en så avhållan plats bland Estlands svenskar, särskilt som jag erfor att skickliga tallharpospelare ännu leva bland esterna såväl på Dagö som inne i de estniska kustsocknarna.

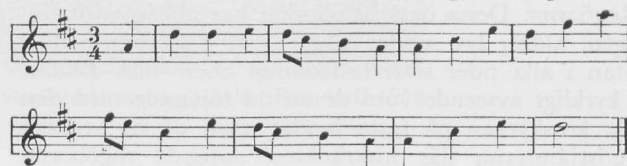
Vid en jämförelse mellan de svenska koloniernas och Sveriges eller det svenska Finlands melodier, frapperas man av de få beröringspunkter, som därvid komma i dagen. Några till buds stående omfattande melodisamlingar finnas ju varken i Sverige eller Finland,

men att döma av vad i den vägen är att tillgå, äro de i frågavarande melodierna av en alldeles egen art. I — — — "Enstrofig Nordisk folklyrik" uttalar (Richard) Steffen det antagandet, att från Estland någonstädes nämnda dansstrofer sjungits till någon dansliknande polska. Vad själva dansen vidkommer kan detta antagande vara riktigt, men under den tid jag vistades i dessa trakter, hörde jag ej en enda melodi, som skulle ha företett likhet med något slag av polskmelodier.

Till sin form äro melodierna här mycket enkla. Större delen sönderfaller i två grupper, nämligen melodier som bestå utav en sats, som upprepas utan eller med obetydliga förändringar, och melodier bestående av två satsar med olikartat innehåll. De flesta melodier från Wormsö hänföra sig till den förra gruppen, under det att den senare huvudsakligast representerades på Nuckö. I samlingen finnas även flera melodier av annan form, av vilka i synnerhet ett par bröllopsdanser från Rogöarna äro av intresse. En av dessa består av tre fraser, vilka spelas i oregelbunden följd eller så, att såväl andra som tredje frasen kan utgöra slutet.

Av de förutnämnda formerna anföras här tvenne melodier såsom prov.

Från Wormsö, föredragen på «tallharpa»

Från Nuckö, föredragen på fiol.

Tonomfånget överskrider sällan en oktav. Taktarten är nästan alltid densamma, nämligen 3/4 och rytmen i allmänhet av ringa omväxling, en monoton således, från vår synpunkt sett föga ägnad att väcka eldande liv i dansen.

En icke obetydlig olikhet röjes givetvis mellan melodier spelade på olika instrument, beroende av instrumentets beskaffenhet. Melodierna på tallharpa och fiol äro därför mera likartade, medan de på säckpipa spelade i vissa fall betydligt skilja sig från de övriga. Liknande släktdrag finnas dock hos alla, släktdrag som snarare visa österut än mot väster. Jag skulle vilja uttala den förmodan, att de flesta av dessa melodier till sitt ursprung äro estniska. Man kan mycket väl tänka sig, att de estniska melodierna, vilka ju alltid legat nära till hands, ända från början verkade på de inflyttade svenskarne med nyhetens behag och, lätt tillgängliga som de voro, snart rotade sig i folkmedvetandet. Med språket var det naturligtvis annat. Men därför passade man tillsammans den egna folkdiktningen med de främmande melodierna, och det

Katarina Hammerman

Julhägana fårr

Milla hälgana er e rolet. Tå gävor tien ut te tänke te baks huss jule var å huss all julhägana fårr e vare. He e änt lite jular som ja komor e håne. Hå rolet var e änt te frafere jule hlipp mä mamma åt Alkvistes boa opa kep julkräm. Stor lång konfekter mä gullpapparsråndar om, å stor fjurkantat konfekter mä bilder opa, brillgaltar, nicknacker, små konfekter ute strutar, å rusinar som mamma båka ute kakobre, å ait la anat kram. Alkvist frua gav aisket än strut russin åt me opa kepe.

Jullaudan fick julgrane fot onde se, å blai intae å kled. Tå kom pappa in mä re äpler å "gullnåttar" som voro sainke fagrar. Gullnåttana voro storar som stor plomar å sja gilda gjordar. Tå julgrane var gälle kled å ljusena opa satt, klänkt mamma ätorst änglahåre ut eve graina. Ja fraidast bara. Nu så kommer julen nu är julen här . . .

Tå ve komo in ur basta mä re ansikter, var e som hår än skull ha stråla av fraid. Julborde var duka, mamma skoa eve än allt var framsatt. Skinka, å kårvar från vån aia hlakta gris, koka tårka gäddar, nibåkat surbre, vinsurt bre å kakobre me rusinar utebåka. Smerdiska, målkbittana — ja tänkt bäst om kenmålke — å graifatena. Somol lagd smerauv ute graifate, man ve oto opa diskar å lagd vårt smer opa bre å

så mycket hellre som de egna melodierna kanhända då voro mycket få. Det är därmed icke sagt, att esterna vid svenskarnas invandring ägde någon utpräglad folkmusik, men om de i Estland under senare århundraden utvecklade melodierna omhändertagits av svenskarne på öarna och kusten, så blir ju resultatet detsamma. Det är sålunda högst antagligt, att den svensk-estländska danspoesin utgör en sammansmältning av öster- och västerländska kulturfaktorer.

Sistsagda antagande måste ju få gälla endast som sådant. Ett närmare studium av de estländska dansmelodierna likasom en noggrann undersökning av dylika melodiers förekomst i Skandinavien skall utan tvivel bringa klarhet över detta ännu något problematiska förhållande.

Otto Andersson — den kände musikforskaren, tonsättaren och dirigenten — gjorde ovan beskrivna resa till Estlands svenskar som 24-årig student. De forskningar om "harpan" som han nämner i uppsatsen resulterade 1923 i doktorsavhandlingen "Stråkharpn" — ett forskningsarbete som vunnit internationell berömmelse och också översatts till engelska. Otto Andersson utnämndes 1926 till professor i musikvetenskap och folkdiktsforskning vid Åbo akademi.

Svenska Litteratursällskapet i Finland, den stipendiebeviljande myndigheten, intog Otto Anderssons reserapport i sina Förhandlingar 1904. Endast några mindre utslutningar har här gjorts, markerade med — — —. Likaså har 12 av de illustrationer som åtföljde rapporten utslutits.

E. N.

sja drikskanna mä haimbrigd dricke. All var framduka opa borde.

Fårr än ve berja äta sjångd ve aisket fårst än bordsång: Sitt ner vid min måltid och dela mitt bröd . . . häldor Allas ögon lita uppå dig . . . häldor Dagligt bröd giv oss o Fader . . . m.fl. Nu var Jesus mä bjuen ver borde. Tå ve hovo äte los pappa julevangeliet å sja sjångd ve julsångar: Ett barn i dag är oss givet . . . å all ar julsångar. Såss kom mamma mä julskänka. Han tien fikst e änt så mång julskänk, man he var präkte julskänkar som räkt lenget. Å änt tarvaste inga jultomtar, som fälk nu skræckor båna mä. Ja har have piar här e min skolar som stamma svårt. Å ja fråa åt tår ar piana hånnfere dår stamma såss. Å piana sa ä e var fere än dår voro räddar bleve fere jultomten tå dår voro småar.

Å hå rolet var e änt te gå in åt skolstu opa sondaskolfeste. Tår sto stor julgrane full mä julkräm. Sondaskolbåna soto ringenom julgrane. Å sja sto ve å sjångd julsånga: Hell dig julafton härliga klara . . ., Ett barn i dag är oss givet . . ., O du saliga, O du heliga . . ., Stilla natt . . ., De herdar omkring Betlehem . . . m.fl. Å ve loso vår julvärsar å svåra opa lärares frågar. Ain jul fingo ve läsa om ljustet. Tå var ja gälle ute bibolklassen å fick läsa: Så lyse edert ljus inför människorna, att de må se edra goda gärningar, och prisa eder Fader som är i himmelen. Å ja tänkt: No ska mitt ljus få lis —? Tien gick, å lärare berja kle å julgrane å dail krame ut åt båna. Små båna fingo mä aisket noat såss än all båna voro glad.

Baket ha ja sålo have mång julfest mä min skolbån. Ain jul, jule 1922 ute Vichterpal, komor ja särskilt e håne. Nån da fårr än skola slutast fere jule, fråa ja åt aist skolas fereståndan om ve änt skull håld julfest mä all skolbåna. "Vaah, julfest åt tåcke? Hoa ve änt no arbet mä dåm have, än gära julfest mä åt dåm. Naj, tåm tarv inga julfest." "No ska min bån få julfest. Ja har tevla, å ja har jultidningar från Svåre som ja ska dail ut åt dåm. Å svensk konsuln e Tallinn har skänkt risgriner åt oss, såss än ve ska håld ain rikte svensk jul." "Hum." Ve holdo vårt julfest. Å tår kam såmike fälk än dåm änt all fingo rum e festsaln, somol mot vara e anan skolsaln braiver. Aist skolas båne voro, sålo klart, mä tår all opa fäste. Å rolet var e.

Tå jullofe var eve å skola berjast, herd ja mä månan fårr än ja gick åt skola tåcke sjusening å knåpoldån e korridor utafere mina dån. Ja to dåna laus å skoa ut. Tår sto 10—15 bån från aistskolas båna som hälsa å sa: "Ve koma nu e svensk skola". Sja tåla dåm fere me, huss farfarar å farmorar, morfarar å mormorar voro svensker. "Ve era svensker å koma nu e svensk skola." Ja fråa om tåras lärar visst fråne än dåm vild koma e svensk skola. "Nej." "He e no bäst än ve fårst tåla fere en, ales kan en bli viraian." "Neej!" Nu kom en just gåande ute gången. Ja ropa tit en å sa: "His båna saj än dom e gamol svensker, å vila nu koma e svensk skola." "Vaah, e svensk skola? Tåcke, ska tåm få ränn som tåm vila. Naaj, ne pack gist in er e eran klass hårttest opa sin fläcke. Ne vita hånn ne hoa eran klass. Vila dåm lär svensk få ne gåva svensk stundar åt dåm baket skola, baket mid-dan". Han vinton gav ja svensk stundar åt dåm. Å baket hovo ve hår torstas kåilde Svenskaftnar ut e bia.

En lyckad Runö-träff

Sammanhållningen bland runöborna är allttjämt föredömlig och de har en synnerligen påhittig och energisk föreningsstyrelse. Lördagen den 21 och söndagen den 22 oktober gick i Runös och runöbornas tecken. Det var ett omfattande och omväxlande program som ordföranden Tomas Dreijer kunde förelägga sina mangantrant församlade landsmän och många av runöbornas rikssvenska vänner.

Om språk och traditioner på Runö talade Fil.dr Nils Tiberg — initierat och roande. (Man får hoppas att folk verkligen förstår vilket ovärderligt arbete han och hans medarbetare uträttat för att åt eftervärlden bevara ej endast runöbornas utan alla estlandssvenska bosättningsområdens språk och traditioner.) I ett längre anförande vände sig kyrkoherde Gunnar Schantz till sina f.d. församlingsbor. Han målade idyllen från 1920-talet, men förteg inte att öns isolering medförde svåra olägenheter. Gunnar Schantz är en god berättare, det vet runöborna sedan gammalt. Vi övriga har möjlighet att övertyga oss därom genom att läsa hans nyligen utgivna bok om Runö. —

Ett mycket uppskattat anförande höll också Matts Dreijer — sedan årtionden en av Ålands ledande män. Sin uppfostran, utbildning och utkomst har han fått i Finland och på Åland — men det var ej att ta miste på att hans hjärta fortfarande tillhör Runö. Denna runöättling skulle vi gärna vilja träffa även i andra estlandssvenska sammanhang.

Hälsningar framförde vidare agronom Henry Larsson, ingenjör Herbert Sundin, runöbornas f.d. "fröken", Agnes Olsson, gift Hermansson — alla tre öfolkets trofasta vänner sedan årtionden tillbaka. Där fanns också syster Emma, glad och vänlig som alltid.

Ett uppskattat programinslag utgjorde vidare Tomas Lorentz' solosång. Han ackompanjerades av sin fru, musikediktören Birgitta. Runös siste organist har nyttjat sin Sverige-tid rationellt och vid sidan av civilt arbete skaffat sig en gedigen sångutbildning. Även folkdanslaget bör få en eloge. Smidigt och med inlevelse uppvisade dansarna några typiska runödanser.

Filmerna om Runö förde oss tillbaka till en tid som var så definitivt annorlunda — och ändå ligger den inte mer än trettio—fyrtio år tillbaka i tiden. Trots många roande sekvenser väckte dessa filmer från vår hembygd främst vemod. De ambitiösa festarrangörerna hade dessutom anordnat boklotteri, buffé och dans! Men så var också rundlig tid anslagen till detta program — det pågick från tidigt på eftermiddagen till sena natten.

Även söndagens högmässa i Helgeandskyrkan var talrikt besökt. Runöborna hade här glädjen att få se och höra inte mindre än tre av sina f.d. herdar, nämligen Gunnar Schantz, John Lindström och Alexander Samberg. Hälsningar och tal framfördes också under kyrkkaffet.

Varför skulle inte övriga estlandssvenskar kunna följa runöbornas exempel och bilda speciella ortsföreningar?

E. N.

LÖRDAGEN DEN 11 NOVEMBER HÖLLS SOV:s HÖSTSAMKVÄM

i Margaretaskolans festvåning i Stockholm. I god tid, ja, mycket god tid hade gästerna infunnit sig, för det brukar bli ont om sittplatser fram emot det angivna sju laget. Vid denna tidpunkt hade Alfred Heldring också räknat in 196 personer, vilket innebar en fullsatt vinkelsal.

Föreningens ordförande Elmar Nyman hälsade välkommen, konstaterade att de gamla estlandssvenska banden ännu håller och läste upp en dikt av Ruben G:son Berg om en vandring i det på svenskminnen rika Narva.

Allt folket sjöng Slumrande toner.

Kvällens tema var ju Odensholm. Det inleddes med uppläsning av delar ur berättelsen om en resa, som Anna Wrangell företog till ön år 1907. Skildringen var väl inte alldeles vederhäftig, etnografiskt sett — den var också nedskrivet trettio år senare — men det var intressant och nöjsamt att se ön och dess invånare med adelsdamens välvilligt nyfikna ögon.

Så spelade Bo Stenholm piano och visade sig vara god vän med sina mästare.

Elmar Nyman berättade nu om sina egna och släktens förbindelser med Odensholm. Hans farfar hade ju varit lärare på ön, och själv var han uppfödd med "holmbofisk". 1928 fick han äntligen följa med farfar klockaren till "prästhålde" och kunde således skildra ön även efter självsyn. Han förde också i minnet de senare tider, då öborna kördes iväg från sina hem — men det var inte det som man ville minnas, sade han.

Nu serverades kaffe med samtal, och man såg sig om (fast man naturligtvis hade gjort det förut också): många bekanta människor, många halvbekanta ansikten också. Vems är nu det där ansiktet som jag känner igen? — Javisst ja! Vad man glömmer!

Episkopet ställdes fram, och Erik Stavas visade bilder från Odensholm. Det var vyer över ön men välgörande få grupper uppställda till fotografering; däremot många bilder från arbetslivet, från gårdarnas vardag, av folk som lyssnade till gudstjänsten bakom en radioapparat med tratt... Det är sådana bilder som man gärna vill se.

Kvällen skred fort. Varma av kaffe och samvaro satt de 196 i avskärmande dunkel och såg bilder från en svunnen tid, och minnena lade sig som lenande omslag runt våra stockholmska stressorgan...

Strax efter tio var det slut. Vi sjöng till slut, tog avsked och gick ut. Där regnade det. Oj, vad det plaskade!

V A

Upplysningar ang. Birkas folkhögskola 1937/38

Nedan återges verksamhetsberättelse för Birkas folkhögskola från läsåret 1937/38, vilket var skolans 18:e verksamhetsår. Redogörelsen är adresserad till skolans huvudman Svenska Odlingens Vänner och åtföljes av en redovisning av skolans räkenskaper. Båda dessa dokument åskådliggör på ett konkret sett skolans inriktning och finansieringen av dess verksamhet. Då denna rapport är från ett av skolans sista någorlunda normala verksamhetsår har den sitt speciella intresse.

E. N.

Undervisningen började den 19 oktober 1937 och pågick till den 10 maj 1938 med uppehåll vid jul- och påskhögtiderna, samt bedrevs efter nedanstående arbetsordning. De ändringar, som gjorts i timplanen från föregående år, hava anbefallts av estniska staten.

Ä m n e n	V e c k o t i m m a r			
	teor. timmar m. kv.	prakt. i klass m. kv.	övn. i grupp m. kv.	
1. Jordbrukslära	5	1	—	10
2. Husdjurslära	5	5	—	16
3. Trädgårdslära	2	2	—	5
4. Byggnadsritning	2	—	—	—
5. Bokföring o. lant.br.ekon.	3	1	—	—
6. Födoämneslära o. hushåll	—	2	—	10
7. Hemvård	—	1	2	2
8. Slöjd, manl. o. kvinnl.	1	1	5	6
9. Svenska språket	3	3	—	—
10. Estniska språket	3	3	—	—
11. Geografi o. historia	2	2	—	—
12. Samhällslära	1	1	—	—
13. Hälsolära	1	1	—	—
14. Matematik	3	3	—	—
15. Motorlära m. fysik	2	—	—	10
16. Sång	1	1	—	—
17. Gymnastik	1	1	—	—
Summa veckotimmar:	35	28	7	8
			16	22

Utom det egentliga arbetsschemat har varje söndag anordnats samkväm med sång, lekar och högläsning, varvid traktens ungdom fått deltaga. En kväll i veckan — vanligen onsdag — har varit anslagen till folkdansövningar och arbetsaftnar. Morgon- och aftonbön har hållits varje dag. Vid kursens slut gjordes en längre utfärd till lantbrukskolor och andra intressanta platser i Läänemaa (Viks krets). Vid Svenska Gymnasiets Luciafest voro folkhögskolans lärare och elever inbjudna, och under vårterminen anordnades på folkhögskolan programafteon för gymnasiet lärare och elever.

Av andra möten och fester, som hållits vid skolan, kunna nämnas Gustav Adolfsdagen, julfest, elevförbundets vinter- och sommarfester, idrottsdag för Nuckö och en större tävlingsdag för svenskbygden, S.O.V.:s årsmöte, Nuckö ungdomsförenings sommarfest, brandkårsfest, propagandadag för prydighet kring hemmet, samt fester, anordnade av estniska ungdomsföreningen och estniska kvinnoföreningen.

Föredrag ha hållits av skolans lärare samt professor Karling vid Dorpats universitet, S.O.V.:s ordf. M. Westerblom, pastor Isacson, folkskollärare Samberg, riksdagsman Saar o.a. varjämte skolans lärare medverkat med föredrag vid olika sammankomster i bygden.

En kurs i pressfoderberedning har hållits under medverkan av konsulent Maasing, Haapsalu. Demonstrationer av skolans jordbruk har hållits vid olika tillfällen.

Skolan har i år fått mottaga ett ovanligt stort antal besökande, såväl grupper som enskilda. Bl.a. som besökt skolan kan nämnas deltagarna i Nordiska studieveckan i Tartu, eleverna vid yrkesskolan i Haapsalu, arbetsskolan i Riesen-berg, flera av bygdens folkskolor; minister A. Koskull, riksantikvarie Sigurd Curman, generalkonsul I. Fagreus, lantbruksrådet W. Silfverhjelms, minister A. Jaakson, R.L.F.:s ordf. Johansson-Lövnäs, rektor Kaleb Andersson och rektor P. Söderbäck m.fl.

Kursen bevistades av 26 elever, 11 manliga och 15 kvinnliga från socknarna Passlep, Rikull, Vormsö, Korkis och Runö samt från Tallins stad. Praktisk undervisning under sommaren erhöles 4 manl. och 4 kvinnl. elever. Hälsotillståndet under kursen har varit mycket gott.

Lärarpersonalen har varit följande: Per Byström, rektor och lärare i lantbruksämnen, föreståndare för jordbruket; Elisabeth Byström, husmor och föreståndarinna för internatet, lärarinna i hushåll och hemvård; Viktor Pöhl, lärare i allmänbildande ämnen; Alma Stenholm, handarbetslärarinna.

De under föregående år pågående arbetet med reparationer och grundförbättringar har nu slutförts enligt uppgjord plan. Uppodlingar, röjning och betesförbättring ha även i år utförts, torvströfrågan har blivit löst på tillfredsställande sätt. Djurmaterialet har fått ett tillskott av fyra kvigor av S.R.B.-ras, och Leghornhöns av bästa stam har anskaffats. En traktor har skänkts till skolan, och är nu i gång med uppodlingsarbeten i bygden.

Redovisning för skolans räkenskaper under året bifogas.

A Birkas Folkhögskolas vägnar

Skolans rektor.

Redovisning för

Birkas Folkhögskolas räkenskaper 1937.

Inkomster.

1. An Estniska statens anslag	2 839:—
2. „ Svenska Odlingens Vänner	9 260:78
3. „ Gåva av Uppsala lokalavd.	50:—
4. „ Elevernas konto, saldo	94:67
5. „ Diverse inkomster	268:95
6. „ Förskott av bokföreläsaren	852:38

Summa kronor: 13 365:78

Utgifter.

1. Per Lärarlöner, estniska staten	2 839:—
2. „ D:o Svenska Odlingens Vänner	1 999:—
3. „ Tjänstepersonalens löner	1 507:25
4. „ Hushåll och elevinternat	1 611:73
5. „ Reparationer å byggnader	2 101:50
6. „ Material och inventarier	1 143:42
7. „ Bränsle och lyse	647:06
8. „ Frakter och tullavgifter	122:25
9. „ Sjukvård	77:14
10. „ Räntor och amorteringar	531:60
11. „ Försäkringar	165:74
12. „ Skatter, incl. bilskatt	136:31
13. „ Telefonavgifter	118:20
14. „ Jordbruket, ersättning för produkter	1 211:14
15. „ Diverse utgifter	154:44

Summa kronor: 13 365:78

Gammal kvarn

Grafitteckning av Günther Reindorff 1959.

Mitt spärrelaiv

Ofta tänker jag på de lekar vi lekte hemma på Ormsö när jag var barn. En av dessa hette: mitt spärrelaiv.

Vi tog ett band eller snöre och om vi inte hade sådant till hands tog flickorna sina skärp och fäste ihop dem till spärren. Två av barnen skulle i var sin ände hålla upp spärren. Den ene skulle föreställa den gode Jesus och den andre den onde Bocken. De som utsetts att hålla upp spärren gick något avsides och överenskom sinsemellan vem av dem som skulle föreställa respektive gestalt. Vi övriga stod i stor spänning och försökte komma underfund med till vilken av dessa två vi skulle gå. När de två bestämt sig för rollfördelningen kom de och tog spärbandet mellan sig, svängde med det och sjöng: Mitt spärrelaiv, mitt spärrelaiv som marse, marse flicka. Mitt spärrelaiv, mitt spärrelaiv som marse, marse flicka — — — med många repriser. Vi hade ställt upp oss i led och tågade sjungande

genom spärren. Svängde ena gången åt höger, andra åt vänster, runt dem som höll upp spärren. Efter några varv sänkte de båda spärren framför den första i ledet och frågade: "Till vilken går du?" Vederbörande gick då och ställde sig bakom den som han eller hon trodde vara den gode Jesus. Leken fortsatte så tills alla barnen hade vandrat genom spärren och ställt sig bakom sin utvalda. När den siste passerat var spänningen stor. Alla hoppades givetvis ha valt den gode, men den ena gruppen måste ju ha valt fel. Den som föreställde den gode Jesus släppte nu spärbandet, sträckte ut sina armar och skyddade sina barn. Den onde Bocken däremot tog skärpen, vek dem mångdubbelt och utropade under det han slog sina barn: "Varför har ni låtit er luras till mig!" Och han slog så det sved i skinnnet, men ingen fick gå. Alla var skyldiga att stå still och ta emot straffet för att de valt fel väg och mål.

Katarina Hammerman

SVIO-ESTONICA 1967

Svio-Estonica, studier utgivna av svensk-estniska samfundet, har utkommit med en ny volym under redaktion av professor Per Wieselgren. (Volym XVIII, ny följd 9; Skånska Centraltryckeriet, Lund. Pris för medlemmar 10:—, i bokhandeln 14:—).

Det är en volym på 160 innehållsrika sidor. De sex första studierna har historiska ämnen, de fyra senare utgör en språklig avdelning, vartill kommer två minnesrunor.

”Jesuitterne fra Dorpat i svensk fangenskap” är rubriken på Vello Helks uppsats. — Det är år 1600. Hertig Karl har i oktober intagit Pernau, i november Viljandi och närmar sig nu Dorpat. I denna stad hade under den polska tiden funnits ett jesuitkollegium, som inför det svenska hotet flyttade till säkrare ort. Bara tre präster och fyra lekbröder blev kvar, och det är deras öde som skildras. De föll i svenskarnas händer, då staden kapitulerade i januari; de behandlades först hårt, fördes sedan över till Sverige, fick drägligare förhållanden och blev omsider utväxlade. — Under tiden hade polackerna tagit tillbaka Dorpat i det krigshärjade Livland.

Livländska prästmän måtte ha fört ett herrans liv, om man ska sätta tro till de svenska ämbetsmännens vittnesbörd från 1620- och 30-talen. — Alvin Isberg tror inte helt på detta i sin uppsats om prästmännen inför överkonsistoriets domarskrank. Han framhåller, att processerna oftast gäller prästernas klagomål mot godsägarna över utebliven lön och naturaförmåner, och det är i dessa sammanhang som prästerna beskylls för alkoholism, otukt med pigor, misshandel av bönder och pigor osv. Det egendomliga är, att visitationsprotokollen inte uppvisar sådant, förrän prästerna begär att få ut sin lön.

Alvin Isberg har också studerat handlingarna i högmålsprocessen mot Landrichter Paul von Helmersen. Denne hade i brev till sin vän superintendenten i Riga kritiserat Karl XI:s hårda framfart mot adeln; men hans tjänare Haman hade stulit konceptet och angivit sin herre. Förgäves hävdar von Helmersen, att han skrivit brevet som en bikt — således en hemlig handling, som ej kan föranleda straff — i den ohyggliga situationen att se tusentals människor dö av svält under hungeråren 1695—97. Hovrätten avkunnade dödsdom; men den nye konungen förvandlade domen till livstids fängelse på Kajaneborgs fästning i Finland.

Den livländska adeln deltog ej i de svenska riksdagarna men hade en egen representation i den livländska lantdagen. De svenska adelsmän åter, som hade gods i Livland men var bosatta i Sverige, deltog ej i lantdagen. På 1640-talet tillkom en institution, lantrådet, som skulle vara generalguvernören till hjälp. Lantrådet sökte uppnå större inflytande, men saken kom i annat läge, då den livländska adeln tog upp strid med kronan: kung Karl XI avskaffade lantrådsinstitutionen. — Om lantdag och lantråd i Livland skriver Anna Christina Meurling.

Släkterna Oxenstierna och De la Gardie var de största godsägarna i Östersjöprovinserna, men det fanns många andra. Själva bodde dessa adelsmän i Sverige, men de var måna om att få största möjliga avkastning av sina estländska gods. Av brevväxlingen mellan de svenska godsägarna och deras förvaltare i Estland har Arnold Soom kunnat utläsa mycket om varor och varutransporter mellan Sverige och de svenskägda baltiska gårdarna. Spannmål, lin och hampa kunde säljas i de baltiska städerna f.v.b. till Västeuropa, men de jordbruksprodukter som ej gick att sälja till förmånligt pris, sändes i stället över till Sverige för att förbrukas i ägarens hushåll. En mångfald varuslag nämns: alla slag av spannmål, malt, gryn, mjöl, bovete, ärter, alla slags husdjur, kött och ägg, korv, ost, talg, fisk och vilt, fårskinnspälsar, lärft, facklor, svamp och liljekonvaljer. — I gengäld från Sverige till godsen kom inte mycket: verktyg av järn och koppar. (Salt och konsumtionsvaror fick ej sändas, eftersom införsel av sådana varor endast tillkom städerna.)

Henrik Laretei behandlar Petrograd-esternas aktion för sitt hemlands frihet efter marsrevolutionen 1917. 40 000 ester demonstrerade i staden för autonomi åt Estland; och då det tyska ridderskapet begärde hjälp från Tyskland, protesterade de estniska delegaterna i ryska konstituerande församlingen mot tysk ockupation. Protesten lämnades även till den svenske ministern och finns nu i UD:s arkiv.

Den språkvetenskapliga avdelningen inleds med Edvin Lagmans uppsats ”Participen i nuckömålet”. — Dialekten är synnerligen rik på participer, ibland i konstruktioner som inte går att uttrycka ordagrant på riksspråket. Ex: *Han kam te komandor* ’han började komma’; *Han ä te komandor* ’han är att vänta’. Participen kan visa, att man har något att göra. Ex: *Han har mång stäl te gåand*; *Har du än noa te saiaand?* Karakteristiska för nuckömålet är också uttryck som: *Ja ä oite* ’jag är oäten, dvs jag har inte ätit’; *Hån har socken å-bunde* ’hon har strumpan färdigstickad’. Lagman söker ursprunget till nuckömålets mångfald av participer. En del konstruktioner korresponderar med lågtyskan eller med andra svenska dialekter, somliga har motsvarigheter även i estniskan. Kanhända är ursprunget att söka i det blandspråk av tyska, svenska och estniska, som under medeltiden förekom i de estländska städerna.

Den estniska förnamnsforskningen har sedan 1950 berikats med flera nya verk, konstaterar Julius Mägist. Hans undersökning gäller svenska (och nordiska) förnamn i estniskan. De nordiska länen är jämförelsevis många — ungefär 120 namn. Några exempel: Aina, Anders, Axel, Arne, Arvid, Astrid, Einar, Erik, Reet, Gunnar, Kustas, Helga, Irja, Karl, Kersti, Mats. Särskilt omtäckta har blivit Ivar, Karin och Siri (Sigrid). Öväntat nog har de svenska namnen blivit vanligare i Estland efter 1940.

Per Wieselgren skriver om en okänd estnisk språklära. Den var författad av Ericus A. Schomerus, som var bördig från Uppsala, studerade i Dorpat och dog som präst i Pöltsamaa 1654. Språkläran har tyvärr inte bevarats åt eftervärlden; den finns bara omtalad i en skrivelse till överkonsistoriet.

Den sista undersökningen gäller brevväxlingen mel-

Herman Timmerman

70 år

Den 20 oktober d. å. fyllde Herman Timmerman 70 år. Han är jordbrukarson från Klottarp, Nuckö. Hans far var en vidsynt man och fyra av pojkarna fick möjlighet att gå i Hapsal i skola. Herman är den yngste i raden. Strax efter det att han slutat stadsskolan utbröt första världskriget och Herman T. inkallades i rysk krigstjänst. Hans vetgirighet och ambition lockade honom till krigsskolan, som han lämnade med fänriks grad. I Estlands frihetskrig avancerade han till löjtnant men efter krigets slut återgick han till det civila. Som erkänsla för insatserna under frihetskriget erhöll han från staten ett mindre jordbruk.

Herman Timmermans barndomshem låg i en blandspråkig kommun, Sutlep. Han var väl förtrogen med arbetet i en tvåspråkig folkskola. Lärartjänsten i Sutlep råkade vid hans hemförlovning från militärtjänsten just vara ledig. Han sökte tjänsten och fick den. Men valet stadsfästes inte av länets svenskfientliga skolstyrelse. Först ett år senare sedan missförhållandena påtalats å högsta ort blev valet stadfäst. Herman T. hade under tiden arbetat helt utan lön! Han fann emellertid ett stort och tacksamt arbetsfält bland den svensktalande delen av befolkningen i kommunen. Med stor idealitet och med en energi utan like utförde Herman T. ett storartat arbete till sin hemkommuns fromma.

Efter överflyttningen till Sverige har Herman Timmerman arbetat lika intensivt och med samma iver som hemma. Han har genom sin arbetsinsats vunnit målmännens och elevernas uppskattning och tillgivenhet. Han njuter sitt otium i egen villa i närheten av Örebro. Hans estlandssvenska kolleger önskar honom lycka till för kommande år!

A. V.

lan superintendenten i Riga och den lettiske lärde Georg Manzel 1637. Den sistnämnde var rektor för universitetet, men superintendenten försöker locka honom tillbaka till Kurland, bl.a. med löfte om en plats som hovpredikant hos hertigen. Kārlis Dravins, som utreder förhandlingarna, kan till slut meddela att Manzel verkligen flyttat till Mitau.

Två minnesrunor står sist. Redaktören tecknar minnet av Paul Johansen, som vid endast 63 års ålder gått ur tiden. Av estlandssvenskarna är Johansen mest känd för sina undersökningar om Revels äldsta historia och estlandssvenskarnas inflyttning till Estland.

Sten Karling skriver minnesorden över Sigurd Curman, estlandssvenskarnas gamle vän och välgörare.

V. Aman

Hyllning till en gammal

lärare

När det hade ringt in och alla satt sig i bänkarna, riktades ögonen mot handtaget på dörren till "skolmästarens" rum. Så snart det vreds nedåt, dämpades sorlet, och det var tyst i klassen, när läraren kom in. Sedan förflöt lektionen utan avbrott och störningar från okoncentrerade elever.

Vi talade inte alltid högsvenska i klassen — eller klasserna, det var en B3-skola — och jag är ännu tacksam mot min gamle lärare för detta. Dialekten var — och är i rätt hög grad fortfarande — vårt språk; på det kunde vi lära oss mycket, dess skiftningar upplevde vi så följsamt, och på det framfördes de kanske tunnsådda men goda och roande skämten från katedern. I dag är det pedagogikens senaste ord, att barn som talar dialekt hemma skall få någon del av sin undervisning på dialekt. Jag kan skriva under på att man inte lär sig riksspråk sämre för att man lär mycket annat bättre på ett mål man som barn behärskar bättre än riksspråket.

Det var ordning och reda, litet stramt någon gång, men en vänlig stämning — utom när somliga visade sig alltför oemottagliga för kunskapens frukter. Och glada och stolta var vi, när vår lärare på rasten deltog i vår enkla bollsparkning, under vilken det ena laget kunde drivas långt bort i bygatan.

Min lärare hade en medfödd förmåga att hos mig väcka intressen och att underblåsa min läslust på ett sätt som inte syntes och hördes så mycket, men som kändes. Ännu känner jag tacksamhet för att hans böcker nästan också var mina.

Min lärare var en särpräglad person med sin egen atmosfär, självständig och rak men med en naturlig och djup förankring i den by vid världens ände där han hamnat. När jag hade slutat skolan och kommit ur barnåren, övergick förhållandet lärare-elev omärkligt och naturligt i förhållande vän och vän.

Åren har gått och fört med sig stora omvälvningar. Ödet har slagit hårt. Det har drabbat min gamle lärare och vän hårdare än mängen annan. Men han är lika reslig som fordom. Han har tålt att provas. Jag vill bringa Herman Söderholm och hans gärning i Spithamn min varmaste hyllning inför det åttionde årtiondet av hans levnad — han fyllde 70 år den 10 november. När jag skriver detta tänker jag med tacksamhet på den goda start han har givit så många på deras utbildningsväg, på det stora, så sällan med tack lönade arbete han nedlagt i bildningens tjänst i ett ovanligt avsides beläget hörn av världen och på den vänfasthet han visat, obruten av år, avstånd och ensamhet.

Edvin Lagman

Johannes Fulkán

In memoriam

Johannes Fulkán, *2.12. 1891. I Vippal. †29.9.1967. Häverö. Dödsannonsen stod på estniska i Eskilstuna Kuriren. Ett hastigt dödsfall. Sådan är förgänglighetens väg. En liten tid... och så dessa "officiella" meddelanden.

Med Johannes Fulkán har en av vippalbygdens märkesmän på seglingens och sjöfartens område gått ur tiden. Han var född i en svenskspråkig familj "till Kiver Smens i Lilh Kivra" i Vippal. Redan som 16-årig gick han till sjöss. Det dröjde inte länge förrän han själv blev ägare till skutor som idkade handel på de baltiska hamnarna och på Finland och Sverige. Hans "Veeroos" t.ex. kunde lasta 800 tunnor potatis. 1941, innan tyskarna hann ockupera landet, beordrade ryssarna honom att segla sin tvåmastare "Aade" över till Hangö — på släp. Fulkán invände då att båten var för gammal och att den inte tålde sjöarna och påfrestningarna vid segling på släp. Han sade sig emellertid vara villig att själv segla båten över till Hangö. Det fick han. Under nattens mörker vände han om och kom i lä mellan Rågöarna in i någon av vikarna.

Det var i slutet av september 1944. Enskilda och folk i grupper kom ut till kusten för att finna möjligheter till räddning undan krig och elände. Fulkán stod länge i valet och kvalit. Men så fattade han sitt beslut: klockan 6 på eftermiddagen 22 september hissade han segel på "Aade" och lyfte ankar utanför "Lilh Kivra" i Vippal. Färden mot friheten gick i rykande storm, men på förmiddagen den 24 september nådde man ön Fejan vid Söderarm. Så hade Fulkán genom beslutsamhet och gott sjömanskap räddat 132 personer till ett nytt liv.

I Sverige var Johannes Fulkán bosatt i Trästa i Häverö kommun. I början av hans vistelse där brann gården ner och han miste allt. Men han började om igen! En ny hård prövning drabbade honom, när hans maka blev förlamad, men inte heller detta kunde göra slut på hans viljekraft och optimism för framtiden.

Johannes Fulkán! Du var ingen man av höga later. Du ville icke överrösta, men man lyssnade till vad du hade att säga. Du var icke den som fikade efter ära och berömmelse, därtill var du för nobel till din läggning och till ditt sinnelag. Inför minnet av dig böjer vi våra huvuden. Tack, Johannes Fulkán! Vila i frid i Sveriges jord!

Alexander Samberg

Landshövding

Erik Lindeberg död

Den 20 oktober 1967 avled f. landshövdingen Erik Lindeberg i en ålder av 78 år.

Redan innan de första estlandssvenskarna — de 110 Rågöborna — anlät till Sverige i oktober 1940 hade Lindeberg såsom överdirektör och chef för Egnahemsstyrelsen undersökt möjligheterna för en estlandssvensk jordbruks- och fiskarekolonisation i Sverige. Denna undersökning utföll positivt. För att genomföra den sålunda planerade kolonisationen bildades den 16 december 1940 en särskild stiftelse med namnet Rågöstiftelsen, med riksantikvarien Sigurd Curman som ordförande. Lindeberg var alltifrån begynnelsen medlem av styrelsen och blev senare dess vice ordförande. Vid Curmans avgång som ordförande år 1961 blev Lindeberg ordförande och kvarstod såsom sådan ända till stiftelsens upphörande den 21 december 1964. Sedan Curman på grund av hög ålder vid samma tid avgick som ordförande i Estlandsutskottet, efterträddes han även här av Lindeberg, som emellertid redan efter ett år tvangs att av hälsoskäl avsäga sig ordförandeskapet.

Det framgår av dessa uppgifter att landshövding Lindeberg aktivt deltog i den estlandssvenska kolonisationen i Sverige alltifrån dennas första planläggning till dess slutgiltiga lyckliga genomförande. Hans synnerliga sakkunskap bekräftade att allt som sammanhängde med egnahemsfrågor blev av det allra största värde för Rågöstiftelsen och därmed för de hit överflyttade estlandssvenskarna. De av Lindeberg uppgjorda kolonisationsplanerna och de ekonomiska utredningarna vunno alltifrån början statsmakternas godkännande och med tiden allt större uppskattning. Det var givetvis för Rågöstiftelsens styrelse utomordentligt värdefullt att i sin krets alltid kunna räkna med Erik Lindebergs sakkunskap och lidelsefulla intresse.

Han följde kolonisationen inte bara genom teoretiska utredningar. Han var personligen närvarande vid en mängd av färderna till de uppländska skärgårdsbygderna för inköp av lämpliga fastigheter samt för inspektion och rådgivning till de estlandssvenska nybyggarna. Sedan årtionden var han själv under somrarna bosatt på Harö på Vaddö; han var alltså väl förtrogen med skärkarlens levnadsförhållanden och han älskade Roslagen.

Jag tror att Erik Lindeberg bland alla sina vittomspännande arbetsuppgifter kände sig allra mest tillfredsställd, när han fick ägna sig åt den estlandssvenska bosättningen. Genom detta sitt arbete har han också inskrivit sitt namn i estlandssvenskarnas historia och gjort sig förtjänt av deras stora tacksamhet.

Gerhard Hafström

Till minnet av
Johanna von Zur Mühlen

Den 9 november 1967 avled fru Johanna von Zur Mühlen, född von Baltz. Hon var änka efter Ralph von Zur Mühlen, kyrkoherde i Hapsal åren 1906—1938. Johanna von Zur Mühlen föddes 1871 på fästningen Sveaborg, där hennes far var fästningsingenjör. Då hon var 11 år gammal dog fadern och modern flyttade med barnen till S:t Petersburg och något år senare till Dorpat. Dottern Johanna avlade där mogenhetsexamen och avslutade sina musikstudier. 1901 gifte hon sig. Efter några år i Fellin och därefter i Kegel kom von Zur Mühlens till Hapsal. Under kriget flydde familjen till Tyskland och befann sig 1945 i Köpenhamn. Där dog kyrkoherden i april 1947 och de efterlevande flyttade till sonen i Stockholm. Under sina 20 sverigeår ägnade sig fru von Zur Mühlen med oförminskad andlig kraft och kroppslig spänst åt allt slags arbete i hushållet och vid skrivbordet. Vid 80 års ålder lärde hon sig skriva maskin enligt blindsystemet, vid 90 års ålder deltog hon i en korrespondenskurs för skribenter. Samtidigt fortsatte hon att skriva noveller, dikt och musik. Ännu i somras var hon vid full vigör och vistades på sitt älskade Gotland, som så starkt påminde henne om det gamla hemlandet. I oktober insjuknade hon i en svår förkylning, som ändade hennes liv.

Pastoratet i Hapsal utgjorde kulturcentrum inte bara för tyskarna och många ester. Där samlades också svenska präster till sina konferenser, där mottogs ärkebiskoparna Nathan Söderblom och Erling Eidem, där bodde nuvarande biskop Danell, läroverksadjunkten Harald Svensson, där hölls läsaftnar, där musicerades

Man är ung så länge man ännu kan lära sig något, anlägger nya vanor och tål att bli motsagd.

Ebner-Eschenbach

Med åren fylls man mer och mer av sin egen historia. Till slut är man inte något annat.

Frithiof Brandt

Ingen vind är gynnsam för den, som inte kan bestämma sig till vilken hamn han skall.

Montaigne

Man har sagt om det verkligt goda umgänget att dess samtal är lärorikt, dess tystnad bildande.

Goethe

nästan varje kväll. Där fann hela Hapsal inte bara materiell hjälp till — och utöver — den gräns som kyrkoherdens blygsamma inkomster satte, utan framförallt hjälp, råd och tröst. Oavsett trosbekännelse och nationalitet mottogs alla hjälpsökande.

Den avlidna, som för övrigt var barnbarn till vetenskapsmannen och författaren Dr. Schultz-Bertram, vars böcker nu går ut i nyupplagor, har genomgått ett liv rikt på strapatser i de två världskrigens skugga. 1917, då bolsjeviker dödade Hapsals borgmästare Krusenstern, blev också hennes man svårt sårad av samma män. Därefter följde år av oro, då familjen vid otaliga tillfällen nattetid måste byta uppehållsort för att undgå förföljare.

Fru von Zur Mühlen ägde en stor själslig styrka. Inför döden var hon fullständigt orädd. Hennes sista ord och tankar gällde barn och vänner och deras problem. Hon var otroligt anspråkslös och levde sitt liv helt för andra. Kanske är det förklaringen till att hon fick vara ung och obruten i 96 år.

E. N.

Födda

Helena Elisabeth född den 18/8 1967, dotter till Kerstin och Edgar Friberg, Anderstorp

RÄTTELSE:

Sid. 7, spalt 1 nr 3/1967.

Fel stavning: Håttapensedenäärande.

Rätt stavning: Håttappesedenuäärande.

Döda

Peter Adams, född den 5 augusti 1907 i S:t Petersburg, avled den 6 augusti 1967 i Stockholm.

Fru Marta Blomkvist, född Haggars den 12 oktober 1886 på Runö, avled den 28 oktober 1967 i Rosersberg.

Egon Engman, född den 26 november 1897, avled hösten 1964.

Alexander Kadanik, född den 25 januari 1878 i Hapsal, avled den 5 mars 1965 i Stockholm.

Fru Marta Krusman, född Brandt den 1 december 1888 på Nucö, avled den 11 juli 1967 i Filipstad.

Änkefru Katarina Liljeros, född Salin den 13 september 1875 på Ormsö, avled i augusti 1967.

Harry Malm, född den 22 juni 1897 i Reval, avled den 17 september 1967 i Stockholm.

Leopold Meusi, född den 7 december 1902 på Dagö, avled den 6 september 1967

Fru Marie Raudna, född Koobas den 12 nov. 1895, avled den 19 september 1967 i Stockholm.

Peter Svahn, född den 10 september 1892 på Runö, avled den 17 oktober 1967 i Uppsala.

Fru Anette Setterberg, född Nee den 8 augusti 1927 på Ormsö, avled den 20 juli 1967 i Nyköping.

Konstantin Wilhelmson, född den 2 mars 1879 i Reval, avled den 26 maj 1967 i Kungälv.

Vår älskade

**Lovisa Cecilia
Westerblom**

f. Nano

* 17 Juni 1889

på Nuckö

† 30 Oktober 1967
i Sundbyberg

I ödmjuk tacksamhet bevara
vi Ditt ljusa minne.

**EDITHA och JAN
ARMILDE och RUNE
ROBERT och AGNETA
EDITHA och ALEXANDER
IRENE och NILS
ALICE och HANS
ELFRIDA och ENAR
Barnbarn
Barnbarnsbarn**

O, jag längtar redan
Hem till fridens land,
Det är mörkt här nedan
På en stormig strand.

Min Make
f. d. Sjökapten

Johannes Fulkan

* 2/12 1891

har i dag hastigt lämnat oss
i stor sorg och saknad
Trästa, Häverö, den 29 sept. 1967

JUULI
Syskonen
Syskonbarnen

Övrig släkt och goda vänner.
Herren är min herde, mig skall
intet fattas
Han låter mig vila på gröna ängar
Han för mig till vatten där jag
finner ro.

Min älskade Maka
Vår kära Mor

Kristina Söderström

född Granback

* 3/8 1879 i Rickul

† 10/8 1967 på Väddö

har stilla insomnat på
Solhemmet, Väddö.

Djupt sörjd och saknad av oss,
make, barn, barnbarn, barnbarns-
barn samt övrig släkt och vänner.

**AUGUST
ALIDE OSKAR
MARIA JOHANNES
ALFRED ROSETTE
OSKAR**

Flitigt har Du alltid strävat
och för mödor aldrig bävat
tills Du inte kunde mer.
Aldrig skola vi det glömma
vad Du gjort i gången tid.
Tack, Du kära, sov i frid.

Vår kära Mor,
Farmor och Farmormor

Maria Thomson

f. 9/2 1877

har i dag lugnt och stilla insomnat
i sitt hem. Djupt sörjd och
saknad men i ljust och tacksamt
minne bevarad av oss, övrig släkt
och vänner.

Kundby, Rimbo, den 3 nov. 1967.

**PAUL och ELFRIDA
HERMAN och MATILDA
ALEXANDER och CLARA
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Barnbarnsbarnbarn**

Hela Vägen gick han med mig
vilken kärlek, hög och rik
och till sist en evig vila
ger han mig i himmelrik
när jag där får friförklarad
kasta mig för tronen ned
skall jag ej den sängen glömma,
hela vägen gick han med.

Vår käre Bror

Johan Ahlström

* 10/2 1912

har i dag hastigt lämnat oss i djup sorg och saknad.

Stockholm 21 Sept. 1967

MARIA och JOHAN

AGNETA

Syskonbarn

Syskonbarnbarn

Övrig släkt och vänner

Ett hjärta av godhet har slutat att slå.

Den eviga vilan har kommit.

Oändlig är saknaden, djup

vår sorg.

Dock finnes en tröst,

Du sover i ro.

Vår kära

Pauline Lagman

f. Blees

* 9 november 1886 i Höbring

† 10 november 1967 i Södertälje

har lämnat oss i djup sorg och saknad.

ANDERS

Hilda

Herbert och Elle

Edvin och Elna

Per Svante

Arthur och Ingeborg

Leif Carina

Ellen och Hans

Lena Åke

Övrig släkt och vänner.

Saliga äro de renhjärtade, ty de skola se Gud. Matt. 5: 8.

Vår kära Syster
Moster och Faster

Katarina Rosenblad

född 17/4 1896 på Ormsö

har stilla lämnat oss, släkt och vänner i sorg och saknad.

Eskilstuna den 12/8 1967

SYSKONEN

Syskonbarnen

Sakta kom döden,

den kom som en vän.

Han tog Dig vid handen

och förde Dig hem.

Vila i frid.

Min älskade Maka
Vår kära Mor och Farmor

Valborg Dreijer

född Isaks

* 25/1 1892

har i dag lämnat oss, syster, övrigt släkt och vänner i stor sorg och saknad men i ljus och tacksamt minne bevarad.

Singö den 27 okt. 1967

HENRIK

Barn

Barnbarn, Barnbarnsbarn

Då vi på andra stranden stå,

Läggs korset av, det tunga.

Oss livets krona skänkes då

Och Jesu lov vi sjunga

O djup av nåd, min Gud, hos Dig

att porten öppen står för mig.

För mig, för mig, står öppen och för mig.

Min älskade Maka
vår kära Mor och Farmor

Lydia Lindgren

född Grundsten

född 10 dec. 1915 på Orsmö

död 1 sept. 1967

Kingston, Canada.

Djupt sörjd och saknad av oss, syskon, släkt och vänner.

EDVARD

Barn, Barnbarn

Stilla, så stilla Du kära nu slumrar

borta från sjukdom, oro och strid.

Stor är vår saknad, men dock

vi Dig unnar

vila, o vila i frid.

Min älskade Dotter,
vår kära Syster och
Faster

Amalie Thomson

f. 17/12 1895

har i dag efter ett långt, tåligt buret lidande stilla insomnat. Djupt sörjd och saknad, men i ljus och tacksamt minne bevarat av oss, övrigt släkt och vänner.

Kundby, Rimbo, den 5 okt. 1967.

MOR

SYSKONEN

Flitig så länge krafterna räckte, Stillsam och nöjd har Du levat Din tid.

Somnat när allmakten livslågan släckte,

Ljust är Ditt minne, vila i frid!

Min älskade Make
vår käre Far och Farfar

Lars Hamberg

* 19/12 1879

har i dag stilla insomnat.

I vår sorg och saknad deltaga släkt och vänner.

Johanneshov 20/9 1967

BIRGITTA

BARN

Barnbarn

Barnbarnsbarn

Uttröttad själ funnit vila

Vila vid Frälsarens hjärta.

Slut är all nöd och all smärta.

Fridens hemland Du nått.

Vår kära Mor
och Mormor

Katarina Notman

född Benholm

17 Oktober 1901

har i dag lämnat oss.

I vår ousägliga sorg deltagar syskon, övrigt släkt och vänner.

Stockholm den 27/9 1967

SIGRID och STIG

Sonja Rolf

SYLVIA och PER KNUT

Lena

Ack, hur tomt det efter Dig har blivit

Det känns som solens ljus gått ner.

Ty ingen såsom Du har kärlek givit.

Din plats ibland oss fylles

aldrig mer.

Vår älskade lilla Mamma
Farmor och Mormor

Lovisa Westerberg

f. Schönberg

* 15/7 1893

† 14/9 1967

insomnade lugnt och stilla.

Djupt sörjd och saknad,

i ljus och tacksamt minne

bevarad av oss, syskon,

släkt och vänner.

ROBERT och KARIN

EDIT och EDMUND

NELLY och GOTTHARD

HARALD

Barnbarn och Barnbarnsbarn

Vad säga de fredliga vårdar?

Vad är det som runorna lova?

De sälla, som bo i Guds gårdar

De äro ej döda, de sova.

Bemärkelsedagar

90 år

Katarina Engström, född Enkel den 8 jan. 1878, Ormsö
 Maria Vesterholm, född Grenfeldt den 10 jan. 1878, Rickul
 Birgitta Svärd, född Bäckman den 8 febr. 1878, Ormsö

85 år

Anna Berkman, född Heringas den 20 jan. 1883, Nuckö

80 år

Albert Palmkron, född den 9 jan. 1888, Korkis
 David Peedu, född den 11 jan. 1888, Nuckö
 Lovisa Karlsson, född Pählberg den 22 febr. 1888, Rågöarna
 Sofia Alun, född Viksten den 26 febr. 1888, Nuckö
 Mickel Deemus, född den 2 mars 1888, Dagö
 Lars Appelbom, född den 7 mars 1888, Ormsö
 Lena Vesterman, född den 13 mars 1888, Rickul
 Maria Nordbäck, född Gärdström den 15 mars 1888, Ormsö
 Edvard Lindgren, född den 16 mars 1888, Ormsö
 Maria Karis, född Leesik den 19 mars 1888, Dorpat

75 år

Jüri Pella, född den 2 jan. 1893, Korkis
 Anton Dyrberg, född den 3 jan. 1893, Rickul
 Julia Dans, född Ringberg den 5 jan. 1893, Rickul
 Agnes Fernanda Tiidus, född Freiberg den 7 jan. 1893, Reval
 Olga Maria Pella, född Palmkron den 15 jan. 1893, Korkis
 Jula Barud, född den 27 jan. 1893, Nuckö
 Anders Nordbäck, född den 27 jan. 1893, Ormsö
 Welly Olga Irma Jürgensson, född den 22 febr. 1893, Reval
 Anders Appelblom, född den 23 febr. 1893, Ormsö
 Julia Brunberg, född Fagerlund den 27 febr. 1893, Rickul
 Katarina Selin, född Selin den 27 febr. 1893, Ormsö
 Johan Alkvist, född den 1 mars 1893, Ormsö
 Hulda Heyman, född Brus den 4 mars 1893, Rickul
 Maria Grundström, född Liljebäck den 12 mars 1893, Ormsö
 Hans Saar, född den 16 mars 1893, Reval
 Lovisa Grenfeldt, född Dyrberg den 17 mars 1893, Rickul
 Pauline Enggrön, född Luks den 22 mars 1893, Rågöarna
 Katarina Fällman, född Österberg den 22 mars 1893, Ormsö
 Tomas Bäckman, född den 31 mars 1893, Ormsö

70 år

Anton Stenberg, född den 5 jan. 1898, Rickul
 Villem Fridrich Tiidus, född den 7 jan. 1898, Lille Svenskby, Ösel
 Gertrud Broman, född Westerström den 8 jan. 1898, Ormsö
 Lydia Korvet, född Kruus den 11 jan. 1898, Reval
 Hartvig Tilling, född den 21 jan. 1898, Reval
 Rudolf Jurgensson, född den 23 jan. 1898, Reval
 Lars Pihl, född den 2 febr. 1898, Ormsö
 Kurt Matson, född den 3 febr. 1898, Hapsal
 Johannes Blomberg, född den 4 febr. 1898, Rickul
 Maria Blees, född den 11 febr. 1898, Rickul
 Katarina Fällin, född den 14 febr. 1898, Ormsö
 Heinrich Edvard Teichman, född den 17 febr. 1898, Nuckö
 Maria Grauverk, född Gregoriev den 19 febr. 1898, Ormsö
 Katarina Pihlman, född den 19 febr. 1898, Ormsö
 Peter Ullisgård, född den 24 febr. 1898, Runö
 Fridolf Ludvig Ambrosen, född den 1 mars 1898, Nargö

Katarina Blomman, född Storm den 2 mars 1898, Ormsö
 Hans Gren, född den 5 mars 1898, Ormsö
 Hans Mickelin, född den 6 mars 1898, Ormsö
 Johan Melin, född den 17 mars 1898, Runö
 Mathilda Kalda, född Ahlberg den 22 mars 1898, Rickul
 Maria Beckman, född Hamberg den 23 mars 1898, Ormsö
 Agneta Nilsen, född Wallin den 23 mars 1898, Ormsö
 Elvine Klaman, född Norman den 24 mars 1898, Korkis
 Pauline Tanseri, född Talberg den 24 mars 1898, Nuckö
 Herman Åkerman, född den 31 mars 1898, Rickul

60 år

Julie Norrman, född Vapper den 1 jan. 1908, Runö
 Karl Grönberg, född den 13 jan. 1908, Nuckö
 Hilda Viljamaa, född Timmerman den 15 jan. 1908, Nuckö
 Magnus Lao, född den 17 jan. 1908, Hapsal
 Elfrida Ringberg, född Thomsson den 23 jan. 1908, Rickul
 Rosette Söderström, född Grönlund den 25 jan. 1908, Rågöarna
 Sofia Grönlund, född den 29 jan. 1908, Rågöarna
 Johanna Timmerman, född Vestersten den 1 febr. 1908, Nuckö
 Rosalie Seffers, född den 7 febr. 1908, Nuckö
 Ida Elina Blomberg, född den 10 febr. 1908, Rickul
 Alfred Schönberg, född den 13 febr. 1908, Rickul
 Agneta Fagerros, född den 16 febr. 1908, Ormsö
 Maria Fällin, född Fagerros den 19 febr. 1908, Ormsö
 Axel Amberman, född den 23 febr. 1908, Nuckö
 Robert Barud, född den 7 mars 1908, Nuckö
 Alide Treiberg, född Vesterbom den 9 mars 1908, Rickul
 Valdemar Klippberg, född den 10 mars 1908, Rickul
 Dalia Luks, född den 12 mars 1908, Rickul
 Johannes Ahlberg, född den 13 mars 1908, Rickul
 Erna Vesterholm, född Blees, den 14 mars 1908, Nuckö
 Mina Wikström, född den 24 mars 1908, Ormsö
 Elvine Klippberg, född Viberg den 26 mars 1908, Rickul
 Heinrich Leopold Roosman, född den 26 mars 1908, Rågöarna

50 år

Hans Lilja, född den 6 jan. 1918, Ormsö
 Johannes Moll, född den 6 jan. 1918, Ormsö
 Agneta Friberg, född Ahlström den 7 jan. 1918, Ormsö
 Anders Stenholm, född den 8 jan. 1918, Ormsö
 August Valp, född den 24 jan. 1918, Vippal
 Irene Nibon, född den 26 jan. 1918, Nuckö
 Anders Kornblom, född den 27 jan. 1918, Ormsö
 Julide Koppel, född Joosti den 30 jan. 1918, Reval
 Meta Brus, född den 5 febr. 1918, Odinsholm
 Johan Ahlberg, född den 13 febr. 1918, Ormsö
 Maria Tammgren, född Salin den 15 febr. 1918, Ormsö
 Oskar Grundsten, född den 16 febr. 1918, Ormsö
 Johannes Beckman, född den 13 mars 1918, Ormsö
 August Ambros, född den 2 mars 1918, Nuckö
 Alide Grundsten, född Penter den 5 mars 1918, Reval
 Dagmar Brus, född Vitman den 6 mars 1918, Nuckö
 Artemi Uusar, född den 6 mars 1918, Ösel
 Margot Miralda Teglund, född Schönberg den 15 mars 1918, Rickul
 Vello Liiver, född den 31 mars 1918, Vippal

STJÄRNGOSSAR

*Det går ett ljus i vår by,
det lyser genom fönstret på en gummas gråa hy.*

*Då vänder hon sig, kvidande
av ålderdom och lidande.*

”Nu stryker döden kring vår gård i nyårsny.”

*Det går ett ljus vid vår grind,
det faller som ett guldflor över jungfruns varma kind.*

*Då far hon upp ur drömmarna,
så täcket gnyr i sömmarna.*

”En vacker gosse går förbi i nyårsvind.”

Det går ett ljus kring vårt stall —

Nej, här är ingen sorg och död, fast natten är så kall.

Men vackra gossar ärom vi,

en vacker stjärna bärom vi,

som markens herdar vandrom vi i nyårsvall.

Erik Axel Karlfeldt
(Ur Flora och pomona)